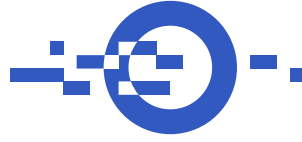

FİKRİ GÜNDEM

AIPPI Türkiye Bülteni

Sayı 27 / Mayıs 2024

AIPPI
TÜRKİYE

Sayı 27 / Mayıs 2024

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI KORUMA DERNEĞİ

AIPPI Türkiye Ulusal Grubu

www.aippiturkiye.org

twitter.com/aippiturkiye instagram.com/aippiturkiye linkedin.com/aippiturkiye

İÇİNDEKİLER

GÜNDEM DEN HABERLER

4

YAYINLAR

9

İZLENİMLER

10

MAKALELER

TÜRK PATENT TARAFINDAN MAL VE HİZMETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ NOKTASINDA YAŞANAN SORUNLAR • Mine Akarsu, Büşra Bıçakçı.....15

HİZMET BULUŞLARINDA BULUŞ SAHİBİ KATKI PAYININ BELİRLENMESİ • Ekrem Soylu, Cemre Yağmur Tosun.....18

AVRUPA PARLAMENTOSU YAPAY ZEKÂ YASASI • Gülçen Atasever Başcı.....22

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ ÇIKTILARI VE ESER SAHİPLİĞİNE İLİŞKİN BAZI PERSPEKTİFLER • Yağmur Aktan.....24

ABAD GENEL MAHKEMESİ “HEPSİBURADA” KARARI: TÜRKİYE’DE TANINMIŞ BİR MARKANIN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERCE AVRUPA BİRLİĞİ’NDE İZİNSİZ TESCİLİ DE KÖTÜ NİYET KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEBİLİR • Ekin Karakuş Öcal, Nihan Cabiç.....31

COĞRAFİ İŞARETLERİN KORUNMASINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ROLÜ • Ece Akyol.....37

Volkan Hamamcioğlu*

AIPPI Türkiye Yönetim Kurulu Üyesi

AIPPI TÜRKİYE GENEL KURUL TOPLANTISI

21 Mart 2024 tarihinde düzenlenen Genel Kurul toplantısında derneğimizin geleceğine yönelik önemli kararlar alındı. Toplantıda yeterli katılım sağlandığı için tüm gündem maddeleri oylanarak karara bağlandı.

Toplantıda öncelikle Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Disiplin Kurulu raporları detaylı bir şekilde incelendi ve sunuldu. Sunulan bu raporlar, katılımcılar tarafından dikkatlice değerlendirildi ve yönetim kurulu faaliyetlerinin devamı için oy birliğiyle ibra edildi.

Ayrıca, İstanbul Valiliği İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü tarafından önerilen tüzük değişiklikleri, derneğimizin kanuni yükümlülüklerini yerine getirmek adına gündeme alındı. Bu değişiklikler tek tek oylamaya sunulurken kabul edildi. Yeni tüzük, derneğimizin mevcut ve potansiyel üyelerine daha iyi hizmet verebilmesini sağlayacak şekilde güncellendi.

Genel Kurul'da ayrıca aidatlar konusu da ele alındı. 21 Mart 2024 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde gerçek kişi aidatları 1.100 TL'ye, tüzel kişi aidatları ise 1.300 TL'ye yükseltildi. Diğer ücretlerde ise herhangi bir değişiklik yapılmadı.

Ayrıca AIPPI Başkanı Shoichi Okuyama'nın Türk Grubu'na yolladığı video mesaj izletildi. Başkan'ın mesajında 2023'te İstanbul'da gerçekleştirilen Dünya Kongresi'nin son derece başarılı sonuçlar elde ettiği vurgulandı. Genel Kurul, Kongre Koordinasyon Komitesi üyelerine plaketlerinin sunulduğu törenle son buldu.

* Volkan Hamamcioğlu, AIPPI Türkiye Yönetim Kurulu Üyesi, InPera IP, Avrupa Patent Vekili, volkan@inperaip.com

Zehra Enligün*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

TÜRKPATENT'TEN HABERLER

TÜRKPATENT Yurt İçinde Katılım Sağlayacağı Fuarlarda Ticarileşme Faaliyetlerine Aracılık Edecek

Türk Patent ve Marka Kurumu, “sınai mülkiyet hakları konularında yurt içinde kişi ve kuruluşların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi” görevi kapsamında yurt içinde katılacağı fuarlarda yerli buluşçuların ticarileşme faaliyetlerine aracılık edeceğini duyurmuştur. Buna göre sınai mülkiyet sistemini yatırım sürecinin bir parçası haline getirmek, teknoloji transferi işlemleri ve ticarileştirme faaliyetlerine aracılık etmek amacıyla Kurum’un katılım sağlayacağı ulusal fuarlarda açılan stantlarda belirlenen şartları taşıyan yerli bireysel buluşların ve tasarımcıların belirtilen ulusal fuarlarda buluşlarının ve tasarımlarının ücretsiz olarak sergilenebileceği, buluşçuların ve tasarımcıların fuara farklı bir ilden katılmaları durumunda fuar süresince konaklama masraflarının da karşılanacağı belirtilmiştir.

EPO’DAN HABERLER

Gürcistan ile Validasyon Anlaşması Yürürlüğe Girdi

Avrupa Patent Organizasyonu ile Gürcistan arasındaki validasyon anlaşması 15.01.2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sonuç olarak, gerçek ve tüzel kişi hak sahipleri artık EPO tarafından verilen patentler için Gürcistan’da ülkenin ulusal mevzuatına göre validasyon işlemi gerçekleştirebilecekler. Ancak bu durum, 15.01.2024 tarihi ve sonrasında yapılan Avrupa Patenti başvuruları için geçerlidir.

Gürcistan ile validasyon anlaşmasının yürürlüğe girmesi ile birlikte Avrupa patenti alınması akabinde koruma sağlanabilecek ülke sayısı 45’e ulaşmıştır. (Üye ülke sayısı (member states): 39, validasyon anlaşması olan ülke sayısı (validation agreement): 5, ekleme/uzatma anlaşması olan ülke sayısı (extension agreement): 1)

2024 İnceleme Kılavuzları Yürürlüğe Girdi

Şubat ayında ön izlemesi yayımlanan EPC ve PCT-EPO Kılavuzları 01.03.2024 itibariyle yürürlüğe girdi. Yeni EPC ve PCT-EPO Kılavuzları EPO’nun üç resmi dilinde internet sitesinde yayımlanmıştır. İndirilebilir kılavuzlar hem nihai halinde hem de değişikliklerin görülebileceği şekilde mevcuttur.

EPC ve PCT-EPO Kılavuzlarına ek olarak EPO, 2025 yılında Üniter Patent (UP) prosedürüne ilişkin Kılavuzlar yayınlamayı da planlamaktadır.

EPAC 2023 Sonuçları EPAC 2024'e Katılacaklar için EPO Tarafından Düzenlenen Eğitimler

Avrupa Patent Ofisi (EPO), ilki 2022 yılında gerçekleştirilen Avrupa patent yönetimi sertifikası (European patent administration certification (EPAC)) sınavının 2023 sonuçlarını açıklamıştır. 2023 yılında yapılan sınavda 85 aday başarılı olmuştur. Bu sınav, EPO'nun Avrupa düzeyinde sertifikasyon yoluyla mesleğin standartlarını ilerletmeye yönelik devam eden kararlılığının göstergelerinden biri niteliğindedir.

EPAC 2024 adayları için EPO, destek eğitimleri vermektedir. Bu eğitimler adayların önce kendilerinin çalışması, ardından EPO yetkilileri tarafından özet bir eğitim verilmesi, interaktif alıştırımlar yapılması ve adayların kendilerini deneyebilecekleri testleri içermektedir. EPAC 2024 adaylarına şimdiden başarılar diliyoruz.

EPO'da Ücret Artışı

Avrupa Patent Ofisi Başkanı António CAMPINOS'un kararı ile ücretlerle İlgili Kuralların 3(1) Maddesi (Article 3(1) of the Rules relating to Fees) gereğince, Uygulama Yönetmeliğinde (Implementing Regulations) öngörülen idari ücretler ile Avrupa Patent Ofisi tarafından sunulan hizmetlere ilişkin ücretler ve masraflar 01.04.2024 tarihi itibarıyla güncellenecektir.

*Zehra Enligün, Fikri Sermaye Yönetim Danışmanı, Patent ve Marka Vekili, Ankara Patent zehra.enligun@ankarapatent.com

Melike Şahin*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

WIPO'DAN HABERLER

Djibouti, WIPO'nun Lizbon Anlaşması'nın Cenevre Anlaşması'na Katıldı

13 Şubat 2024'te tarihinde, Cibuti Cumhuriyeti Hükümeti, menşe adlarının ve coğrafi işaretlerin korunmasına ilişkin Lizbon Anlaşması'nın Cenevre Anlaşması'na katılmıştır. İlgili haber metnine https://www.wipo.int/lisbon/en/news/2024/news_0001.html bağlantısından ulaşmak mümkündür.

Locarno Sınıflandırması'nın 15. Edisyonu Yayınlanmıştır

Locarno Sınıflandırması 15. edisyonu LOC (15) LOCPUB'da mevcuttur. Locarno Sınıflandırması'nın 15. edisyonu 1 Ocak 2025 tarihinde yürürlüğe girecektir.

WIPO Global Marka Veritabanı'na Dört Yeni Koleksiyon Eklendi

WIPO Global Marka Veritabanı kullanıcıları, Belize ve Sao Tome ve Principe'nin ulusal koleksiyonlarına erişim sağlayabilmektedirler. Ayrıca kullanıcılar Afrika Bölgesel Fikri Mülkiyet Örgütü (ARIPO) ve Afrika Fikri Mülkiyet Örgütü (OAPI)'nin bölgesel koleksiyonlarına da erişebilmektedirler. Bu son eklemelerle, WIPO Global Marka Veritabanı şu anda toplamda 80 ulusal, bölgesel ve uluslararası koleksiyondan kayıtlar içermektedir. Veritabanı içeriğine <https://branddb.wipo.int/en/coverage> adresinden ulaşılabilir.

WIPO Genel Direktörü Daren Tang ve Beraberindeki Heyet, TÜRKPATENT'i Ziyaret Etti

WIPO Genel Direktörü Daren Tang Antalya'da düzenlenen Uluslararası Ticaret ile ilgili Yuvarlak Masa Toplantısı'na katılmıştır. Bulgaristan, Brezilya, Macaristan, Namibya, Romanya, Senegal, Sırbistan, Türkiye ve Özbekistan'dan bakanlarla bir dizi ikili görüşme gerçekleştirmiştir. İlgili habere ilişkin yazılara https://www.wipo.int/about-wipo/en/dg_tang/news/2024/news_0008.html ve <https://www.turkpatent.gov.tr/haberler/wipo-heyeti-turkpatenti-ziyaret-etti-is-birligi-ve-fikri-mulkiyette-ticari-lesme-gundemde> adreslerinden ulaşmak mümkündür.

WIPO'nun Uluslararası Patent Sistemi'nin Önde Gelen Kullanıcıları

Çin merkezli Huawei Technologies, Güney Kore merkezli Samsung Electronics ve ABD merkezli Qualcomm, 2023 yılında WIPO'nun uluslararası patent sisteminin dünya genelindeki en büyük kullanıcısı olmuştur. İlgili habere https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2024/article_0002.html adresinden ulaşmak mümkündür.

WIPO Genel Direktörü Daren Tang, Almanya'nın İnovasyon Merkezine Gitti

WIPO Genel Direktörü Daren Tang, 4-6 Mart 2024 tarihleri arasında Almanya'yı ziyaret etti. Ziyaretinde ülkenin dinamik inovasyon manzarasını tartışmak için üst düzey hükümet yetkilileri, endüstri liderleri, akademisyenler ve diğer paydaşlarla bir araya gelmiştir. İlgili habere https://www.wipo.int/about-wipo/en/dg_tang/news/2024/news_0009.html adresinden ulaşmak mümkündür.

Gülçen Atasever Başcı*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

ÜYELERİMİZDEN YAYINLAR

Eser İsmi: Patent ve Marka Vekilinin Rehberi**Yazar:** Ayşe İldeş Erdem

Eser; derneğimiz Yönetim Kurulu üyelerinden, Avrupa Patent Vekili Ayşe İldeş Erdem'in ilk kitabı olup kitabın ikinci baskısı Şubat 2024'te yayınlanmıştır. Kitap, mesleğe yeni başlamış meslektaşlarımıza yol gösterici bir rehber olması amacıyla kaleme alınmıştır ve bu nedenle teknik bilgi veya mevzuata dair bilgi içermektedir. 2007 yılından bu yana Fikri Haklar alanında yöneticilik yapmakta olan yazarın kaleme aldığı kitabın Fikri Haklar alanında çalışan ya da çalışmak isteyen kişilere yol gösterici olacağı kanaatindeyiz.

SEKTÖRDEN YAYINLAR

Eser İsmi: Marka Hakkına Tecavüz Sayılan Haller ve Tazminat Davaları**Yazar:** Bedriye İlkiz Tuana Taşkın

Bedriye İlkiz Tuana Taşkın tarafından kaleme alınan eserin ana konularını, marka hakkına tecavüz sayılan fiiller ve markasına tecavüz edilen hak sahibinin tazminat talepleri oluşturmaktadır. Eserde marka kavramı, marka hakkı ve hakkın temel prensipleri ile bu prensiplerin istisnaların yanı sıra, marka hakkının, üçüncü kişilerin haksız eylemlerine karşı korunmasının koşulları ve hangi eylemlere karşı markanın, mevzuatımızda ve uluslararası düzenlemelerde ne şekilde korunduğu detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Yine, eserde arka hakkına yönelik olarak yapılan tecavüz fiilleri nedeniyle meydana gelen zararların, hangi usuller ve koşullar altında tazmin edileceği, yasal düzenlemelerle açıklanmıştır.

Yabancı mahkeme kararları ve Yargıtay kararlarının da yer aldığı eser özellikle marka hakkına tecavüz davalarıyla ilgilenen avukatlar için yararlı olacaktır.

Eser İsmi: Yapay Zekâ Sistemleri Tarafından Üretilen Fikri Ürünlerin Telif Hakkı**Yazar:** Batuhan Gök

Yapay zekâ ile ilgili konuların sektörde oldukça tartışıldığı bu dönemde ilgilisine güzel bir kaynak niteliğindeki kitapta; eser, eser sahibi kavramı, yapay zekâ tarafından veya yapay zeka yardımıyla üretilen eserler Fikri Mülkiyet Hukuku açısından değerlendirmektedir.

*Gülçen Atasever Başcı, Avukat, Dericioğlu&Eren Hukuk Bürosu, gulcen.atasever@adne-legal.com

Utkan B. Bakırcı*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

Sorularla Üniter Patent ve Birleşik Patent Mahkemesi

1 Aralık 2023 tarihinde LES Türkiye ve AIPPI Türkiye iş birliğiyle yüz yüze gerçekleştirilen 17. Friday IP Talks etkinliği, Güler Ayyıldız Dalma, Barış Atalay ve benim konuşmacı olarak yer aldığımız önemli bir buluşmaydı. Bu etkinliği düzenlerken, Avrupa'da 50 yıldır kurulan bir hayalin gerçeğe dönüşmesiyle, 1 Haziran 2023'te faaliyete geçen Birleşik Patent Mahkemesi'nin mevcut ve gelecekteki etkileri üzerinde yoğunlaşmayı hedefledik.

Yeni sistem, uzun bir geçiş dönemi ve beraberinde getirdiği büyük soru işaretleriyle birlikte devreye girdi. Bu nedenle, aşağıda belirttiğimiz 3 ana başlıkta ele aldığımız soruları cevaplarıyla katılımcılara aktardık:

1. Üniter Patent
2. Opt-Out Kavramı
3. Birleşik Patent Mahkemesi

Birleşik Patent Mahkemesi, Ulusal Mahkemelerin yerine geçerek karar veren bir mahkeme olarak egemenlik yetkisinin devrini gerektirdiği için, Avrupa Birliği üyesi ülkeleri biraz daha yakından ilgilendiriyor. Türkiye'nin AB üyesi olmamasına rağmen, Avrupa patent sisteminin içinde olması nedeniyle bu konunun Türkiye'yi de yakından ilgilendirdiğine şüphe yok. Yeni sistemin getirdiği strateji olanakları da göz önünde bulundurulduğunda, patentle ilgilenen herkesin bilgi sahibi olması ve gelişmeleri takip etmesi gerektiğine inanıyoruz. Konuyla ilgili devam eden etkinlikleri de sabırsızlıkla bekliyoruz.

*Utkan B. Bakırcı, Avukat, Avrupa ve Türk Patent Vekili, Kimya Mühendisi, utkan@us.av.tr

Mine Akarsu*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

“AIPPI Spring Meeting” Madrid’de Gerçekleşti

AIPPI tarafından birincisi 2023 yılında yapılan Spring Meeting (Bahar Toplantısı) 2024 yılında Madrid’te gerçekleşti. 22-23 Şubat tarihlerindeki panel programının ardından 24 Şubat tarihinde de Madrid gezisi yapıldı. 8 farklı panel ile eş zamanlı yapılan komite toplantılarında katılımcılar fikri ve sınai haklar hukukunun güncel gelişmelerini farklı ülkelerdeki perspektifleri öğrenerek tartışma imkanı buldu. Tasarım hukukundaki güncel gelişmeler, patent açıklama gereklilikleri, sanal dünyada marka trendleri, fikri sınai haklar hukukunda arabuluculuk, Avrupa Birliği’nin yeni coğrafi işaret düzenlemesi dahil olmak üzere pek çok güncel konuda düzenlenen paneller katılımcıların yoğun ilgisini topladı. 22 Şubat akşamındaki resepsiyonda ve 23 Şubat akşamındaki genç üyeler tarafından organize edilen partide katılımcılar sosyalleşme imkanı da buldular.

*Mine Akarsu, Avukat/Marka Vekili, Akarsu IP, mine@akarsu.av.tr

Elif Türkan Dinçer*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

2024 Çevrimiçi IP ACADEMY Eğitimi İzlenimleri

Marka

Sadece birkaç yıl önce bizim için neredeyse imkansız bir uygulama olarak görünen uzaktan çalışmanın yanı sıra pandeminin bize gerçek bir armağanı olan çevrimiçi toplantılar sayesinde eğitimlerin de çevrimiçi yapılması günlük hayatımızın bir parçası oldu. Çevrimiçi eğitimlere istediğiniz yerden katılabilmeyi yarattığı pratiklikten biz de faydalanmak istedik ve uzun bir aradan sonra IP ACADEMY eğitimimizi çevrimiçi olarak gerçekleştirdik.

İki aşamalı eğitimimizin Marka ve Tasarım Modülünde eğitmen olarak yer almaktan büyük keyif aldım. Türk Patent ve Marka Kurumu önündeki Marka başvuruları, WIPO önündeki Madrid Protokolüne göre yapılan uluslararası başvurularda dikkat edilmesi gerekenler ve temel tescil edilebilirlik kriterleri ile başlayan eğitimimiz, vekiller bakımından çok önemli bir başlık olan portföy yönetimi ile devam etti. Bunların ardından Sınai Mülkiyet Kanunu'nda düzenlenen markaların mutlak ve nispi ret nedenlerine örneklerle yakın bir bakıştan sonra günümüzün en merak edilen konusu markaların iptali işlemlerini inceledik. Eğitimimizin son kısmı ise en çok ilgi gören konulardan Tasarım Hukuku'nun uygulamaya yansımaları ve Marka Hukuku davalarına ilişkin en önemli örneklerinin incelenmesi oldu.

Tüm eğitmenlerimizin hazırladıkları içerikler son derece kapsamlı ve güncel gelişmeleri içerir nitelikteydi. Tecrübeli meslektaşlarımızın deneyimlerini bizlerle paylaşması ise paha biçilmezdi. Hem halihazırda marka ve/veya tasarım vekili olarak çalışan genç meslektaşlarımız hem de yakın zamanda düzenlenecek olan Marka ve Patent vekilliği sınavlarına hazırlanan müstakbel meslektaşlarımızın katılımıyla gerçekleşen IP ACADEMY eğitimimizin tüm katılımcıların ihtiyaçlarına ve sorularına cevap bulabildikleri bir çalışma olduğuna inanıyorum.

Tüm katılımcılarımızla birlikte verimli bir çalışma yaptığımızı, eğitimimizin mesleğimizin mevcut ve gelecekteki mensuplarına faydalı olduğunu umuyorum. Herkese katılımları için teşekkür ediyorum.

Benim de dahil olmaktan onur duyduğum, çok değerli Pınar Arıkan, İrem Çağlar, Önder Erol Ünsal, Muazzez Kılıç ve Av. Türkay Alıca'dan oluşan eğitmen ekibimize teşekkürü ayrıca bir borç bilirim.

Önümüzdeki yıl yeni bir IP ACADEMY döneminde görüşmek üzere, herkese esenlikler dilerim.

*Elif Türkan Dinçer, Avukat, Balcioğlu Selçuk Ardiyok Kek Avukatlık Ortaklığı, edincer@baseak.com

Sevda Kalyoncu*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

2024 Çevrimiçi IP ACADEMY Eğitimi İzlenimleri

Patent

Academy'nin düzenlediği "Kişisel Geri Bildirimli İstem Kurgulama Eğitimi Çalışması" konulu eğitim, 29.03.2024 ve 05.04.2024 tarihlerinde gerçekleştirildi. Eğitimler konularında uzman patent vekillerinden olan Utkan Bakırcı, Onur Ömer Söğüt, Başak Yiğiter, Sevdâ Kalyoncu, Fatma Çevik, Barış Atalay ve Volkan Hamamcıoğlu tarafından verildi. Eğitimin ilk gününde; patentlenebilirlik kriterleri, açıklık, yeterlik, buluş bütünlüğü ve kapsam aşımı konularına ek olarak, tarifname ve istem yazımı detaylı bir şekilde anlatıldı.

Teorik eğitimin yanı sıra bire bir istem yazımı uygulamasının da yapıldığı bu eğitimde, katılımcılara buluşunun buluşuna dair bilgileri açıkladığı bir mektup verilerek olası istem setini oluşturmaları talep edildi. İkinci eğitim günü öncesinde katılımcılar istem setlerini oluşturduktan sonra eğitimlerle tüm istem setleri ayrı ayrı incelendi. Daha sonra 5.04.2024 tarihinde her eğitmen için bir grup oluşturulacak şekilde o gruptaki tüm kişilerin istem takımları tek tek incelendi ve geri bildirimler verildi. Uygulamalı eğitimde istemler için geri bildirimler yapılmadan önce, 29.03.2024 tarihli eğitim sonunda iletilen mektuptan buluşun, özellikle buluşa ait esas unsurların ve opsiyonel unsurların nasıl çıkarılabileceğine dair çözümleme yapılarak buluş detaylıca incelendi. Daha sonra tek tek doğru-yanlış istemler, olması gereken bağımsız ve bağımlı istemler ayrı ayrı detaylandırılarak geri bildirimler sağlandı.

*Sevdâ Kalyoncu, M.Sc. Patent ve Marka Vekili / Kimyager sevda.kalyoncu@grupofis.com

Deniz Merve Ersoy Pınar*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

Marques Spring Meeting 7-8 Mart 2024 Tarihleri Arasında Amsterdam'da Gerçekleştirildi

200'den fazla Çalışma Komitesi Üyesinin bir araya geldiği Bahar Toplantısı bu sene Amsterdam'da gerçekleştirildi. Toplantının ilk günü bir araya gelen Komite üyeleri aktif çalışma konularındaki gelişmeleri birbirleriyle paylaştılar ve yeni projeler için fikir ürettiler. Toplantının ikinci günü ise tüm Komitelerin Başkanları çalışmalarına ilişkin sunumlar yaparak üyeleri gelişmeler hakkında bilgilendirdiler.

Komitee Toplantılarının yanı sıra düzenlenen Atölye Çalışmasının konusu ise Marka Hukuku'nun eskimez önemli konularından "kullanım"a ilişkindi. "Kullanmak ya da kullanmamak... İşte bütün mesele bu!" konulu atölye çalışmasına katılım yüksekti. AB, ABD ve Birleşik Krallık'tan meslektaşların yer aldığı panelde, başvurudan önce, başvuru sürecinde ve tescil sonrasında kullanımla ilgili konular ele alındı.

Bir sonraki Bahar Toplantısı 13-14 Mart 2025 tarihlerinde Barselona'da yapılacaktır.

AIPPI Fransa, Almanya ve Polonya Tarafından Düzenlenen AIPPI Trilateral Meeting 18-19 Nisan 2024 Tarihleri Arasında Varşova'da Gerçekleştirildi

Yaklaşık 100 üyenin katılım gösterdiği AIPPI Trilateral Meeting bu sene Varşova'da gerçekleştirildi. İki günden oluşan toplantı programının konuları arasında Patent, Tasarım ve Marka Hukuku'nun güncel tartışma konuları vardı.

Patent, Tasarım ve Marka Hukuku alanında "Yerel Mahkemeler ve UPC'de İhtiyati Tedbirler", "Sınır-Ötesi Hallerde Dolaylı Tecavüz", "Tasarım ve Marka Hukuku Perspektifinden Yedek Parça Pazarına İlişkin Önemli Hüküm ve Uygulamalar", "EPO Temyiz Kurulu'nun Önemli Kararları ve Bunların Ulusal Ofis Uygulamalarına Etkisi", "Fikri Mülkiyet Dosyalarında Maddi Taleplerin İcrası" gibi konuların ele alındığı toplantıda; telif hakkı alanında da yeni "En Çok Satan" maddesinin pratik sonuçları ile uygulama ve içtihat karşılaştırması gündeme alındı.

*Deniz Merve Ersoy Pınar, Avukat & Marka Vekili, Ortak, Pekdincer Partnersi, denizpinar@pekdiciner.av.tr

Mine Akarsu*

**AIPPI Türkiye / Fikri
Mülkiyet Hakları Koruma
Derneği Üyesi**

Büşra Bıçakcı**

**AIPPI Türkiye / Fikri
Mülkiyet Hakları Koruma
Derneği Üyesi**

TÜRK PATENT TARAFINDAN MAL VE HİZMETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ NOKTASINDA YAŞANAN SORUNLAR

Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRK PATENT), gerek mal ve hizmet listelerinin sınırlandırılması; gerekse mal ve hizmetlerin açıklanması noktasında birbiriyle çelişen kararlar vermekte ve çoğu zaman ilgili mal ve hizmetin üretimini/sunumunu sağlayan marka sahibinin de iradesine aykırı olarak mal ve hizmet listelerine müdahale etmektedir. Güncel tarihli Kurum kararları dikkate alınarak kaleme alınan bu yazıda farklı uygulamalara dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Aynı ya da benzer marka sahipleri sektörde birlikte var olabilmek ve markalarını kullanacakları mal hizmetleri özgüleyebilmek için kimi zaman klasik mal ve hizmet listesinin dışına çıkarak limitleme/sınırlandırma taleplerinde bulunabilmektedirler. Kurum tarafından bu talepler kimi zaman kabul edilirken; çoğunlukla reddedilmektedir. Verilen kararlar incelendiğinde benzer nitelikli mal ve hizmet listeleri bakımından ulusal ve uluslararası başvurulara da farklı şekilde muamele edildiği gözlemlenmiştir.

2024 tarihli bir kararda, 12. sınıftaki mallara “**belirtilen malların hepsi deniz taşıtları ve deniz taşıtlarının parçaları ile ilgilidir.**” ibaresinin ve 37., 39., 42. Sınıftaki hizmetlere “**belirtilen hizmetlerin hepsi deniz taşıtları ve deniz taşıtlarının parçaları ile ilgilidir.**” ibaresinin eklenmesi TÜRK PATENT tarafından kabul edilmemiştir. Önemle belirtmek isteriz ki, ilgili marka başvurusu benzer bir mal listesi ile European Union Intellectual Property Office (EUIPO) nezdinde de yapılmış ve EUIPO tarafından “*none of the above relating to aircraft or to air transportation*” (yukarıdakilerin hiçbirisi uçak ve hava taşımacılığıyla ilgili değildir.) şeklinde limitleme yapılması kabul edilmiştir.

2023 tarihli bir kararda ise tescilli bir marka 9. Sınıfta “**Yukarıda belirtilen mallar yenilenebilir enerji için değildir**” 42. Sınıfta ise “**Yukarıda belirtilen hizmetler yenilenebilir enerji için değildir**” ibarelerinin eklenmesi suretiyle sınırlandırılmak istenmiştir. Kurum bu talebi reddederken “*Sınâî Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 22, 23 ve 136 ncı maddeleri çerçevesinde incelenmesi sonucunda talebinizin mal ve hizmet sınırlandırması kapsamına girmediği tespit edildiğinden*” ifadelerini kullanmıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki, ilgili yönetmelik maddeleri başvurunun geri çekilmesi ve marka hakkında vazgeçmeye dair düzenlemeler ile eksiklik bildirimlerine dair düzenlemeyi içermekte olup mal ve hizmet listelerinin nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair somut bir kural içermemektedir. İlgili dosya bakımında uzman ile yapılan görüşmede, ilgili sınıfta sayılan mal ve hizmetlerin tamamı yenilenebilir enerji ile ilgili olmadığından bu şekilde genel ifade ile bir sınırlandırmanın mümkün olmayacağı öğrenilmiştir. Akabinde ilgili tescil her bir mal ve hizmet bakımından ayrı ayrı “**Yenilenebilir enerji için olmamak üzere**” ibaresi eklenerek limitlemek istenmiştir. İkinci talepte uzman, bir kısım mallar ve hizmetlerin bu şekilde düzenlenebileceğini kabul ederken bir kısım mallar ve hizmetler için bu ifadenin eklenmesini kabul etmemiştir. Örneğin 9. Sınıfta “**Yenilenebilir enerji için olmamak**

üzere bilgisayar programları, indirilebilir” malı kabul görürken; 42. Sınıfta “bilgisayar yazılımlarının tasarımı hizmetleri”nin yenilenebilir enerji için olmayan hizmetler bakımından sınırlandırılması kabul edilmemiştir.

Öte yandan 2023 tarihli bir kararda ise 16. sınıfta “Ulaştırma ve taşımacılık alanı dışında kalan basılı yayınlar, basılı evraklar: kitaplar, dergiler, gazeteler, faturalar, irsaliyeler, gelir makbuzları, takvimler, posterler, fotoğraflar, afişler, tablolar, çıkartmalar, pullar” şeklinde bir mal sınırlandırması ile 41. Sınıfta “Ulaştırma ve taşımacılık alanı dışında kalan eğitim ve öğretim hizmetleri” şeklinde bir hizmet sınırlandırması da kabul edilmiştir.

TÜRKPATENT’in marka kapsamlarını limitleme taleplerine karşı dar yaklaşımı sadece bunlarla da sınırlı kalmamaktadır. Bilindiği üzere, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca farklı kişilere ait markaların aynı anda birlikte var olması mümkündür. Bu durum söz konusu olduğunda ise, uygulamada çoğunlukla tarafların kimi şartlar üzerinde anlaşarak ilerlediği görülmektedir. Nitekim bu durumdan ayrı olarak da, kimi dosyalarda tarafların uzlaşma yolu ile ihtilafları çözme eğilimi gösterdiği ve bu kapsamda da, ilgili markanın kapsamında limitleme yapılmasını tercih ettiği gözlemlenmektedir. Hem başvuru sahibinin hem de ilgili tarafın üzerinde anlaşıldığı ve hatta protokol ile imzaya döktükleri bu iradenin ise, TÜRKPATENT tarafından kabul edilmemesine sıkça rastlanmaktadır.

Örneğin 2022 tarihli bir dosya kapsamında; 09. sınıftaki malların “...sadece bireysel ve özel son kullanıcılar için üretilen ve sağlanan...” şeklinde sınırlandırılmasına izin verilmemiştir. Halbuki özellikle 09. Sınıftaki malların niteliği ve somut olay özelinde anlaşılan tarafların iradesi düşünüldüğünde, bu yönde yapılacak bir sınırlama son derece makul görünmektedir. TÜRKPATENT’in bu yöndeki sınırlandırma talebini kabul etmemesi sebebiyle, bir itiraz sürecinin uzlaşma ile sonuçlandırılması bir bakıma kısıtlanmıştır.

TÜRKPATENT’in bu yaklaşımı korunmaya devam etmiş ve 2024 tarihli bir dosyada da birden çok mal ve hizmet sınıfına tüketici yönünden yapılan sınırlandırma kabul edilmemiştir. Bu noktadaki açıklama; ilgili tüketici grubu bakımından sınırlandırma yapılmasının mümkün olmadığı şeklindedir. Ancak somut olay özelinde ilgili mal/ hizmet grubunun niteliği incelenmeksizin matbu şekilde yapılan bu değerlendirme pek tabi ki her dosya için hakkaniyetli bir sonuç vermemektedir.

Üstelik bu durum Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü nezdinde yapılan marka başvuruları bakımından da farklılık oluşmasına sebep olmaktadır. Zira, ilgili sınırlandırmanın TÜRKPATENT nezdinde kabul edilmemesi; henüz 5 yıllık süreç içerisinde olan uluslararası başvurular bakımından ayrıca işlem yapma ihtiyacını doğurmaktadır. 2024 yılına ait bir dosyada, tüketici grubu yönünden yapılmak istenen limitleme TÜRKPATENT nezdinde kabul edilmemiştir. Bunun üstüne, WIPO nezdinde ayrıca limitleme talebi sunulmuş olup, söz konusu limitleme WIPO nezdinde kabul edilerek diğer marka ofisleri kayıtlarına yansımıştır. Dolayısıyla, aynı tarafların aynı marka yönünden aynı kapsam üzerinde anlaşıldığı bir durumda; TÜRKPATENT’in uygulaması dolayısıyla, Türkiye’deki dayanak marka ile WIPO ve haliyle diğer ülkeler nezdindeki markanın kapsamı arasında farklılık meydana gelmiştir. Bu yaklaşım, TÜRKPATENT ile diğer fikri mülkiyet ofislerinin yaklaşımlarının farklılaşmasına sebep olmakta ve tarafların iradesi hilafına hiçbir gerekçe olmaksızın diğer ofisler ile paralel temelde ilerleme gayesine aykırılık teşkil etmektedir.

TÜRKPATENT’in limitlememelere yönelik belirsiz yaklaşımı mal ve hizmet açıklamaları noktasında farklı uygulamalarla tezahür etmektedir. Kimi zaman, TÜRKPATENT uzmanlarının da yararlandığını bilinen TMclass uygulamasında (<https://tmclass.tmdn.org/ec2/>) tercümesi mevcut mallar bakımında dahi açıklama talep edilmektedir.

2024 tarihli bir kararda 32. Sınıftaki “alkolsüz içecekler” ve “alkolsüz apertifler” için açıklama talep edilmiştir. Her iki mal da TMclass uygulamasında mevcuttur ve TÜRKPATENT tarafından tercümesi yapılmıştır.

Yine 2024 tarihli 2. sınıftaki bir başvuruda “*fillers for the aforementioned goods in this class*” (bu sınıfta yukarıda belirtilen mallar için dolgu maddeleri) tanımının anlaşılamadığından bahisle açıklama talep edilmiştir. Önemle belirtmek isteriz. Aynı mal listesi WIPO aracılığıyla Türkiye belirlenerek yapılan bir uluslararası başvuruda da kullanılmış ve ilgili başvuru mal listesi bakımından herhangi bir uygunsuzlukla karşılaşmamıştır. Aynı mal listesine sahip marka EUIPO nezdinde de tescillidir.

Sonuç olarak konuyla ilgili tespitleri ve önerileri sıralamak gerekirse;

- ➔ Kanaatimizce gerek mal/hizmet açıklamalarında gerekse limitlemelerde ulusal ve uluslararası başvurulara farklı muameleler yapılmakta; WIPO aracılığıyla yapılan başvurularda kullanılan mal/hizmet çok daha kolay kabul görürken; aynı listeler ulusal başvurularda kabul edilmemektedir. Öncelikle aynı mal ve hizmet listelerinin kullanıldığı başvurulardaki bu ikiliğin ortadan kaldırılarak ulusal başvurularda daha farklı bir değerlendirme yapılmaması gerekmektedir.
- ➔ Mevzuatımızın büyük ölçüde benzer olduğu EUIPO uygulamaları (Bu noktada EUIPO kılavuzlarında detaylı bilgilendirmenin mevcut olduğu not edilmelidir: <https://guidelines.euipo.europa.eu/2214311/2214995/trade-mark-guidelines/4-building-a-list-of-goods-goods-and-services-services>) da de emsal alınarak, mal ve hizmet listeleri bakımından marka sahiplerinin ve üçüncü kişilerin uzlaşma, birlikte var olma iradelerini uygulayabilecekleri şekilde mal ve hizmet listelerinin düzenlenmesine izin verilmeli, TÜRKPATENT sektör öznesi yerine geçerek bir irade açıklaması yapmamalıdır.
- ➔ Öngörülebilir olunması açısından gerekirse, kılavuzda mal ve hizmetler ile ilgili düzenlenme yapılması ve ayrıca dosyalar arası tutarlılık sağlanması gerekmektedir.

*Mine Akarsu, Avukat/Marka Vekili, Akarsu IP, mine@akarsu.av.tr

**Büşra Bıçakcı, Kıdemli Avukat, Moroğlu Arseven, bbicakci@morogluarseven.com

Ekrem Soylu*

**AIPPI Türkiye / Fikri
Mülkiyet Hakları Koruma
Derneği Üyesi**

Cemre Yağmur Tosun**

**AIPPI Türkiye / Fikri
Mülkiyet Hakları Koruma
Derneği Üyesi**

HİZMET BULUŞLARINDA BULUŞ SAHİBİ KATKI PAYININ BELİRLENMESİ

Giriş

Çalışanların iş ilişkisi sırasında gerçekleştirdiği buluşlar hizmet buluşu¹ olarak adlandırılmaktadır. Bir hizmet buluşu ister patent başvurusuna konu olsun isterse ticari sır olarak saklansın, hizmet buluşu için hak talebinde bulunulduğunda işverence çalışana makul bir bedel² ödenmesi gerekir. Buluş birden fazla buluş sahibi tarafından gerçekleştirildiyse bedel hesaplaması her buluş sahibi için ayrı ayrı yapılır ve böyle bir durumda önemli bedel hesaplama parametrelerinden biri, her bir çalışanın buluşun gerçekleştirilmesindeki katkısını yüzde olarak ifade eden katkı payıdır³.

Bu yazıda, buluşun tanımından yola çıkılarak, her bir çalışanın katkı payının nasıl belirlenmesi gerektiğine dair mevzuata uygun ve pratik uygulamalara dayanan tavsiye niteliğinde bir yöntem önerilmektedir.

Buluşun Tanımı

Bazı istisnalar dışında patent mevzuatlarında buluşun açık bir tanımı yer almamaktadır. Bu istisnalardan biri olan Japon Patent Kanununda buluş *“Doğa yasalarını kullanan teknik fikirlerin oldukça ileri düzeyde yaratılması”* olarak tanımlanmaktadır. Ulusal mevzuatımızda ise açık bir tanım olmamakla birlikte buluşun, bir teknik problemin çözümü olduğuna dair çıkarım yapılabilir. Patent yönetmeliğinde *“tarifname”* bölümünde *“Başvuruda teknik problem açıkça ifade edilmese dahi teknik problemin ve çözümünün anlaşılabilirliği şeklinde buluş ortaya konulur...”*⁴ ifadesiyle bir patent tarifnamesinde buluşun, teknik problemin çözümüne atfen ortaya konması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, 6769 SMK'da, teknik alanda uzman kişiye yapılan atıflar, özetin teknik bilgi verme amacını taşıması⁵ ve çalışan buluşları bölümünde buluş bildirimi bahsinde çalışanın teknik problemi ve çözümünü bildiriminde açıklama

1 Bkz. Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik m.4/1-ç

2 Bkz. Sınai Mülkiyet Kanunu m. 115/6

3 Bkz. Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik m.4/1-e

4 Bkz. Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik m. 75/1-ç

5 Bkz. Sınai Mülkiyet Kanunu m. 92/5

zorunluluğu⁶, buluşun teknik çözüm unsurları içermesi gerektiğini ve sonuç olarak teknik bir karakteri olması gerektiğini göstermektedir.

O halde, bir teknik problemin çözümünün buluşun temelini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hizmet buluşu, probleme yönelik teknik çözüm unsurlarının bir araya gelmesi ile elde edilmektedir. SMK'da Hizmet Buluşu, *"Çalışanın, bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak, iş ilişkisi sırasında yaptığı buluş"* olarak tanımlanır. O halde, bir buluşta işletmenin deneyim ve mevcut çalışmalarının buluştaki rolü bir pay olarak değerlendirilirse, işverenin ve çalışanın teknik problem çözümünü oluşturan unsurlardan oluşan buluştaki payı ayrı ayrı ele alınmalıdır.

İşletmenin Buluşa Katkısı

İşletmenin payı, yönetmelikte açık biçimde tanımlanmıştır. Çalışan Buluşları Yönetmeliği, Md. 20'ye göre her bir buluş sahibinin işletmedeki görevi, işletmenin hizmet buluşunun gerçekleştirilmesindeki katkısı ve çalışanın hizmet buluşunu gerçekleştirdiği duruma göre çalışanlar gruplanmakta ve her bir grup için işletmenin buluşa katkısını gösteren bir hesaplama parametresi olan bir katsayı elde edilmektedir. Buluştan elde edilen kazancın asgari ücretin 1000 katına kadar olan kısmı için bu katsayı, işletmenin buluşa katkısı az olandan çok olan gruba göre 0,006-0,004-0,002 arasında değişmektedir.

Çalışanın Katkı Payı

Yukarıda bahsedilen işletmenin katkısından bağımsız olarak, çalışan katkı payı incelendiğinde çözülmesi gereken teknik problemin ne olduğunun belirlenmesi ve yenilikçi teknolojileri adapte ederek nasıl çözülebileceğinin işaret edilmesi buluşun ortaya çıkarılmasındaki en önemli adım olduğu görülmektedir. Buna çekirdek fikir denebilir. Problemin çözümünün işaret edildiği çekirdek fikre dayanarak, buluşun mevcut teknolojiler ile hayata geçirilmesi için kritik olan teknik problemlerin çözülmesi ise ikinci önemli adımdır.

Katkı Payı Olmayan Kişiler

Teknik problemin çözümünde katkısı olmayanların çalışan payı bakımından buluşta sıfır katkı payı olduğu kabul edilir. Buluşta payı olmayan kişiler şu şekilde sıralanabilir:

1. Mali katkıda bulunanlar: buluş konusuna mali katkıda bulunan ama buluş konusu teknik problem çözümüne doğrudan katkısı olmayan kişilerin buluşta katkı payının sıfır olduğu kabul edilir. Örneğin, bir buluş konusuna yatırım yapılmasını sağlayan ancak buluş konusu teknik problem çözümüne bir katkısı olmayan bir işletme sahibi veya yatırımcılar bu kategoridedir.
2. Manevi katkıda bulunanlar: Sadece itibar veya motivasyon amacıyla buluş sahibi olarak bildirilen kişiler bu kapsamdadır. Buluş bildirim formuna veya patent başvuru dilekçesine manevi katkılarından dolayı buluş sahibi olarak yazılan teknik sorun çözümüyle ilgisiz kişilerin buluşta

⁶ Bkz. Sınai Mülkiyet Kanunu m. 114/2

⁷ Sınai Mülkiyet Kanunu m.113/1

katkı payının sıfır olduğu kabul edilir. Örneğin, bir işletmede bir pazarlama departman yöneticisi, buluş konusu teknik problem çözümüne katkısı olmadan, sadece ürünün ticarileşmesine olan katkısı nedeniyle bir buluş bildirim formuna adı yazılmış olsa dahi, buluşta katkı payı yoktur.

3. Mentörler ve önceki yaygın genel bilgiye katkıda bulunanlar: Buluş konusunun teknik problem çözümüne spesifik inovatif bir katkısı olmayan yayın sahipleri, akademik danışmanlar veya mentörlerin sadece önceki tekniğe katkıları nedeniyle buluşta bir katkı payları oluşmaz. Örneğin, buluş konusu alanda yayınları olan bir üniversite akademisyeni, tez öğrencisine bir tez konu başlığı sunduğu veya akademik gelişiminde kılavuzluk ettiği için teknik problem çözümüne doğrudan katkısı olmadan, itibar veya akademik yayın puanı kazanmak amacıyla bir buluş sahibi olarak bildirilmiş olsa dahi buluşta katkı payı yoktur.
4. Rutin işlemleri yapan test ve operasyon personeli: Buluş konusu ürünün kullanılması için otoritelerin talepleri olan standart testleri uygulayan, yönetmeliklerde tanımlanmış kalite analizleri, rutin ve tekrar eden işlemlerin yapılmasını sağlayan kişilerin, teknik problem çözümüne doğrudan katkısı tespit edilmediyse buluşta katkı payı yoktur. Örneğin, HPLC operatörünün kendisine sunulan buluş konusu numuneyi analizi veya bir bilgisayar destekli çizim personelinin zaten şematik olarak ortaya konmuş buluşu bilgisayar ortamına aktarmış olması halinde, buluş bildirim formuna adı yazılmış olsa bile buluşta katkı payı olduğu iddia edilemez.

Örnek Senaryo

Senaryomuzda göre yakın zamanda yürürlüğe girecek bir standart gereği, işverenin pazardaki ürünün çevre dostu hale getirilmesi zorunlu hale gelecektir. Bunun için çevreye zararlı olduğu bilinen bir A komponentinin üründen çıkarılması gerekmektedir. Şirket yönetimi, görevi Bayan X tarafından yönetilen Bay Y ve Bayan Z'nin çalıştığı Arge departmanına vermiştir.

İşletmenin Katkısı

Görevi üstlenen ürün geliştirme ekibi, şirketin sağladığı laboratuvar içerisinde analiz cihazları bulunmaktadır. Çalışanlar, görevi gereği buluş yapmaktadır ve burada teknik araç gereç buluşun yapılmasında önemli katkı sağladığından, işletmenin katkısı tamdır. Yönetmeliğe göre işveren katkısı bakımından buluş tartışmasız olarak 3. Grup buluş kategorisindedir.

Çalışan Katkısı

Zararlı bileşen yerine alternatif olabilecek, güncel üretim teknolojileri ile uyumlu alternatifler B ve C komponentleri tekniğin bilinen durumunda yer almaktadır.

A yerine ikame edilecek, B veya C komponenti kullanımının üretimde enerji tüketimini arttırdığı şirketin önceki çalışmalarından biliniyor. Arge Müdürü X, B veya C komponenti yerine bir BC alaşımının nasıl sonuç verdiğini gösteren bir deneme yapılmasını ekibindeki Y ve Z'den talep ediyor. Y ve Z, yaptıkları teorik ve uygulamalı çalışmalarla ağırlık oranı olarak (w/w) %5-10 B ve %10-20 C içeren alaşım geliştirmişlerdir. Bu ağırlık oranlarındaki alaşım, mevcut üretim altyapısı için en uygun çözümdür. Alaşımın üretimde enerji tüketimini arttırmadığı tespit edilmiştir. Test ekibi, standartlara uygunluk bakımından BC alaşımını mekanik özellikler ve çevre etkisi açısından inceliyor. A yerine BC alaşımı kullanmanın standartlara uygun olduğunu tespit ediyor.

Bu senaryoda en büyük katkı payı, teknik problemin inovatif çözümü olan BC alaşımına işaret eden Bayan X olduğunu görüyoruz. B ve C biliniyorken ve dezavantajları ortadayken bunları bir alaşım olarak kullanarak teknik problemi çözmek beklenmedik, yenilikçi bir bakış açısidir. Bay Y ve Bayan Z, kompozisyonun son halini tespit etmiştir. Çözüm işaret edilmişken, kompozisyon içeriğinin ne olması gerektiğine karar vermek çok sayıda deneme gerektiren bir süreçte yoğun emek/zaman harcanmasını gerektirir.

Yukarıdaki açıklamaya göre örnek senaryoda olması gereken çalışan katkı payı oranı yüzde olarak $X>Y=Z$, $X>Y>Z$, $X>Z>Y$ alternatiflerinden biri şeklinde $X+Y+Z = \%100$ şartını sağlamalıdır.

Senaryo için uygun olabilecek bir çalışan katkısı oranı: X (%50), Y (%25) ve Z (%25)'tir.

Hiç şüphesiz, oranın belirlenmesinde ideal olan buluş sahiplerinin teknik problem çözümüne katkıları oranında kendi oranlarını belirleyerek birlikte mutabık kalmaları ve bu oranların buluş sahipleri tarafından imzalanan bir buluş bildirim formunda birlikte beyanıdır. Aksi durumda, yönetmeliğe göre katkı payları eşit kabul edilmektedir⁸. Hukuki süreçlerde işverene teknik danışmanlık vererek yer aldığımız Türkiye'deki çalışan buluşu uyuşmazlıklarında da çalışanların katkı payı oranı konusu büyük bir tartışma alanı bulmuştur. Buluş bildirim formunda açıkça katkı payı oranı yazmayan ancak patent başvuru dilekçesinde adı buluş sahibi olarak geçen kişilerin, yargılamada buluş konusuna katkısı olmadığına dair deliller sunulsa da bu deliller çok güçlü olmadıkça yargılama makamının diğer buluş sahipleriyle eşit katkısı olduğu kanaati oluşabileceği unutulmamalıdır.

Sonuç

Ulusal mevzuatımızda birden fazla buluş sahibi olan hizmet buluşlarında çalışanların katkı payının belirlenmesinde bir boşluk bulunmakta olup bu da beraberinde uygulamadaki sorunları meydana getirmektedir. Buluşa teknik problemi çözmede katkı sağlayan çalışanın, buluşçu olmaya hak kazanması gerekmekte olup katkısı olmayan kişilerin buluşçu olarak belirtilmesi uygulamada hem işvereni hem de çalışanı zor durumda bırakacaktır. Birden fazla buluş sahibi olan hizmet buluşlarında buluşçu katkı oranı bildirim formunun da bir patent başvuru şartı olarak yönetmelikte yer alması ve zorunlu unsur olarak kabul edilmesi ileride yaşanabilecek uyuşmazlıklara da ışık tutabileceği görüşündeyiz.

*Ekrem Soylu, Kurucu Ortak, Soylu Patent, e.soylu@soylupatent.com

**Cemre Yağmur Tosun, Avukat, Soylu Patent, c.tosun@soylupatent.com

8 Bkz. Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik m.29/3

Gülçen Atasever Başcı*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

AVRUPA PARLAMENTOSU YAPAY ZEKÂ YASASI

24 Mart 2024 tarihinde Avrupa Parlamentosu, Yapay Zekâ Yasası'nı (AI Act) kabul etti.

Nisan 2021'de Avrupa Komisyonu tarafından Yapay Zekâ yasa tasarısı yayımlanmış, ardından Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi ile yapılan müzakereler sonucunda Aralık 2023'te bir anlaşmaya varılmıştı. Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen Yapay Zekâ yasasının, Resmî Gazete 'de yayımlanmasını takiben önümüzdeki aylarda yürürlüğe girmesi bekleniyor.

Veri kalitesi, şeffaflık, insan denetimi ve sorumluluk konularında kurallar içeren yasa, dünyanın ilk kapsamlı yapay zekâ yasası olarak kabul edilmektedir.

Söz konusu yasa, Yapay Zekâ sistemleri geliştiren ve bunları kendi adları veya markaları altında piyasaya sunan sistem sağlayıcıları, bu sistemleri ithal eden veya dağıtımını yapanları ilgilendirdiği gibi, profesyonel faaliyetleri sırasında yapay zekadan faydalanan gerçek veya tüzel kişi kullanıcıları da ilgilendirmektedir. Nerede kurulu olduğuna veya nerede faaliyet gösterdiğine bakılmaksızın, AB pazarında Yapay Zekâ sistemlerini piyasaya süren/ hizmete koyan tüm sağlayıcılar yasa kapsamına dahildir.

Bilimsel araştırma ve geliştirme maksadıyla özel olarak tasarlanan yapay zekâ modelleri ise yasanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen Yapay Zekâ Yasası, insan sağlığına, güvenliğine ve temel haklara yönelik risk düzeyine göre farklı gerekliliklerin uygulanacağı, risk temelli bir yaklaşıma dayanmaktadır. Yasada kategorize edilmiş dört farklı risk düzeyi mevcuttur. Bunlar; yasaklı, yüksek riskli, sınırlı riskli ve düşük risklidir.

Yasa; insan davranışlarını manipüle eden, insan onuruna aykırılık teşkil eden ve temel haklara açık bir tehdit oluşturan yapay zekâ kullanımını direkt olarak yasaklamaktadır.

Yüksek risk taşıyan yapay zekâ sistemleri, vatandaşların yaşamını ve sağlığını riske sokabilecek hayati alt yapıları içeren teknolojileri kapsamaktadır. Bu kategori kapsamında kalan yapay zekâ sistemleri katı veri kalitesi, şeffaflık, insan denetimi, doğruluk, sağlamlık ve güvenlik kurallarına uymak zorundadır ve piyasaya sunulmadan önce uygunluk değerlendirmesinden geçmelidir.

Doğrudan insanlarla etkileşimde bulunmayı amaçlayan sınırlı riskli kategorisinde yer alan yapay zekâ türlerinin; kullanıcıları yapay zekâ ile karşı karşıya oldukları, içeriğin yapay zekâ vasıtasıyla üretildiği hususunda bilgilendirilecek şekilde tasarlanmış olması gerekmektedir.

Yasa, yapay zekâ destekli video oyunları, e-posta spam filtreleri gibi düşük riskli yapay zekâ sistemlerine herhangi bir kısıtlama getirmemektedir.

Özetle yasa; sistem ne kadar riskliyse, yaptırımları ve sorumlulukları da buna uygun şekilde düzenlemiştir. Yasada en yüksek riskli yapay zekâ modellerine doğrudan yasak getirilirken, yüksek risk taşıyan yapay zekâ modellerine ilişkin kamuya sunulmadan önce risk değerlendirmesi yapılması ve yasaya uygun hale getirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.

*Gülçen Atasever Başcı, Avukat, Dericioğlu&Eren Hukuk Bürosu, gulcen.atasever@ dne-legal.com

Yağmur Aktan*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ ÇIKTILARI VE ESER SAHİPLİĞİNE İLİŞKİN BAZI PERSPEKTİFLER

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca, birçok düşünür, “İnsan nedir?” sorusuna içinde bulundukları koşullar bağlamında çeşitli yanıtlar vermiştir. Eski Yunan felsefesinin en önemli filozoflarından Aristoteles, “Politika” adlı eserinde insanın doğası gereği politik/toplumsal bir hayvan (*zoon politikon*) olduğunu ifade etmiştir.¹ Amerikalı siyasetçi ve düşünür Benjamin Franklin, insanı, araç yapan ve kullanan canlı (*homo faber*) olarak tanımlamıştır.² Yine Alman filozof Ernst Cassirer ise, insanı sembolik düşünme yetisine sahip olan ve bu sayede sembolik araçlar kullanabilen canlı (*homo symbolicum*) olarak tanımlamaktadır.³ Sadece bu tanımlarla da sınırlı kalınmamıştır. İnsan, homo economicus (ekonomik canlı), homo loguens (konuşan canlı), homo ludens (oyuncu canlı), homo religiosus (dini/dinsel canlı) gibi çeşitli tanımlamalara da konu olmuştur.

İnsanlık tarihinde geldiğimiz yön itibarıyla, insan ibaresi, yukarıdaki tüm tanımları içermekle birlikte, başka bir yola doğru evrilmektedir. Binlerce yıldır süregelen birikimle, zihin, bilinç ve akıl üzerine yapılan tartışmalar hiç kuşkusuz ki bugünün ilerlemesine büyük katkı sağlamıştır. Ardından bilgisayar bilimindeki gelişmeler, matematiksel mantık kuralları, algoritmaların gelişimi ve bu gelişmelerin beraberinde büyük veri kümelerini analiz edebilme olanağı sağlaması, bugün insan tanımı üzerinde yeniden düşünmek için yeterli sebepler sunmaktadır.

İnsanlık tarihinin farklı dönemlerindeki entelektüel ve kültürel süreçlerin birikimi ile teknolojik ilerlemeler bir araya geldiğinde bugün yapay zekâ olarak nitelendirdiğimiz, öğrenme, problem çözme, karar verme ve algılama gibi insanın bilişsel işlevlerini taklit etmek üzere programlanmış makinelerde, insan zekâsının simülasyonunu görmekteyiz. Böylece insan, artık belirli bir varlık veya düşünce olarak ifadenin ötesinde kendi bilişsel işlevlerini taklit edebilen araçlar yapan bir özne haline gelmiştir. Bu dijital kodların, genetik kodlarımızın yerine geçip geçemeyeceğini de elbette zaman gösterecektir.

Bu yazıda, insanın bilişsel işlevlerini taklit edebilen yapay zekâ araçları vasıtasıyla meydana getirilen eserlerdeki “hak sahipliği” kavramı üzerine bazı perspektiflere değinilecektir. Belirtmek gerekir ki,

1 Barwicka-Tylek, I. (2023). Aristotle’s concept of zoon politikon: on political benefits of being not too perfect. *Horizons of Politics*, 15(50), 231. DOI: 10.35765/HP.2543, https://www.researchgate.net/publication/379517539_Aristotle's_concept_of_zoon_politikon_on_political_benefits_of_being_not_too_perfect#fullTextFileContent (Erişim Tarihi: 22.04.2024)

2 Şenel, Alaeddin, Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi 1. Kitap, 2024, İmge Kitabevi, s. 27

3 Cassier, Ernst, İnsan Üsütüne Bir Deneme, çev. Necla Arat, İstanbul, 1980, Remzi Kitabevi, s.34

henüz yapay zekâ ve telif hakkı sahipliğine ilişkin ne ülkemizde ne de diğer ülkelerde herhangi doğrudan bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Fakat Avrupa Parlamentosu tarafından 13 Mart 2024 tarihinde kabul edilen AB Yapay Zekâ Yasası'nda (*EU AI Act*), genel amaçlı yapay zeka modelleri sağlayıcılarının AB telif hakkı yasasına uygun bir politika uygulama yükümlülüğü hakkında Madde 53'te bir düzenlemeye yer verilmiştir.⁴

Yapay Zekâ ve Bazı Temel Kavramlar

Yapay Zekâ ("YZ"), bir insanın bilişsel yeteneklerinin bir makine tarafından yeniden üretilmesini amaçlayan bilimsel, teknolojik ve teorik çalışmalar bütünüdür.⁵ Geleneksel yapay zekâ sistemleri genellikle önceden tanımlanmış kuralları takip eden veya belirli görevleri yerine getirmek için etiketli verilerden öğrenen algoritmaları içerir.

Üretken yapay zekâ ise (Generative Artificial Intelligence), özellikle bir insanın yaratabileceğine benzer görüntüler, metin, ses ve hatta video gibi yeni içerik üretebilen sistemlerle ilgilenen bir yapay zekâ alt kümesidir. Kurallara veya etiketli verilere dayalı olarak belirli görevleri yerine getirebilen geleneksel YZ sistemlerinin aksine, üretken yapay zekâ sistemleri, kendi başlarına yeni ve orijinal içerikler oluşturabilir, sanat eserleri yaratabilir, müzik besteleyebilir, yazılar üretebilir veya diğer yaratıcı faaliyetlerde bulunabilirler.

Uzunca süredir YZ, teknoloji anlamında bir araç olarak kullanılmaktayken, artık üretken yapay zekâ sistemleri ile birlikte yaratıcı süreçleri derinlemesine etkileyen, hatta kimi zaman çıktının hususiyetini belirleyen bir hal almaya doğru ilerlemektedir.

Machine Learning (Makine Öğrenimi), deneyimden yararlanarak makinenin performansını artırması ya da doğru tahminler yapmasını sağlayan bilişim yöntemleridir.⁶ Bilgisayarların açık talimatlar olmadan görevleri yerine getirmesine olanak tanıyan algoritmalar ve istatistiksel modeller geliştirmeye odaklanan, örüntülere ve çıkarımlara dayanan bir YZ alt kümesidir.

Deep Learning (Derin Öğrenme), makine öğrenmesinin alt kümesidir. Büyük veri setlerini analiz ederek karmaşık desenleri tanımlamak için derin yapay sinir ağları kullanılmaktadır. Bu derin sinir ağları, genellikle çok katmanlı yapıya sahip olup veriyi otomatik olarak öğrenme yeteneğine sahiptirler.⁷ Bu sayede örneğin, bir müzik veya resim veri setini analiz ederek öğrenmeye ve bunlar üzerinden yeni, orijinal içerikler oluşturmaya olanak sağlanmaktadır.

Girdi (input), bir sorunu, durumu veya talebi açıklamak için YZ'ye eklenen verilerdir. Girdi verileri ayıklanmış, etiketlenmiş ve düzenlenmiş olabileceği gibi ham veriler de olabilir. Genellikle bir YZ aracından, girdi verilerine ve YZ'nin algoritmasına dayalı olarak bilgi oluşturma veya sentezlemesi istenir. YZ, bir sorunun sonucuna karar vermekle görevlendirilirse yine karar vermek için de girdi verileri kullanılabilir.⁸

⁴ <https://artificialintelligenceact.eu/article/53/> (Erişim Tarihi: 22.04.2024)

⁵ <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/glossary> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

⁶ Gözübüyük, Barış, Yapay Zekanın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlere İlişkin 5846 Sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, KHM, Cilt:1, Sayı:1, 2021, s. 54-81

⁷ L. Deng & D. Yu, 2014, Deep Learning: Methods and Applications, DOI: 10.1561/20000000039

⁸ <https://www.gtlaw-dataprivacydish.com/2023/08/understanding-ai-terms-what-is-input-data/> (Erişim Tarihi:24.04.2024)

Çıktı (output), bir YZ'nin girdi verilerine ve YZ'nin algoritmasına dayalı olarak oluşturduğu veya sentezlediği yeni verilerdir.⁹

Türk Hukukunda Eser ve Telif Hakkına Kısa Bir Bakış

1 Ocak 1952 tarihinde Ord. Prof. Dr. E. Hirsch'in kaleme aldığı ve yapılan çeşitli değişikliklerle bugün halen yürürlükte olan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ("*FSEK*") Madde 1/B – a (Ek: 21/2/2001-4630/2 md.)'de eser, "*Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*" olarak tanımlanmaktadır. Öğretide ise bu tanımdan yola çıkarak, bir eserin korunabilmesi için; ilk olarak, sahibinin hususiyetini taşıması (subjektif şart), ikinci olarak Kanunda sınırlı olarak verilen eser türlerinden birine dahil olması (şekil şartı) ve üçüncü olarak ise fikri bir çabanın ürünü olması (objektif) koşullarını sağlaması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur.¹⁰

Bununla birlikte, FSEK Madde 2/1'de (Değişik: 7/6/1995 - 4110/1 md.) "*Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları*" ilim ve edebiyat eserleri arasında sayılmaktadır. Kanunda ayrıca bilgisayar programları, "*bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmaları*" olarak açıklamaktadır.

Bir bilgisayar programı, sadece dil ve yazı ile ifade edilebilmesi ve yukarıda yer verilen üç koşulu sağlaması ile ilim ve edebiyat eseri olarak kabul edilmektedir. Belirtmek gerekir ki, bu bilgisayar programını oluşturan donanım ve yazılım unsurları arasında karşılıklı etkilenme ve bağlantıyı oluşturan program bölümleri FSEK kapsamında eser sayılmamaktadır.¹¹

Eserin sahibinin hususiyetini taşıması koşulu, oldukça önemli bir olgudur. Bu olgu sayesinde, eser üzerindeki mali ve manevi haklara kimin sahip olduğu ve esere ilişkin her türlü ihlale karşı koyabilme yetkisinin kimde olduğunu belirlemek mümkün olmaktadır. FSEK Madde 8 (Değişik: 21/2/2001 - 4630/5 md.)'de eser sahibi, "*onu meydana getiren*" olarak tanımlanmıştır. Bu düzenlemeden hareketle, bir eserin meydana getirilmesi eser sahibi olmak için yeterli görülmüş (*ipso iure*) ve ayrıca bir tescil zorunluluğuna ihtiyaç duyulmamıştır.

Tabi ki eser sahibi olmak ile eser üzerinde haklara sahip olmak aynı anlama gelmemektedir. Eser sahibi, eser üzerindeki fikir ve sanata ilişkin mülkiyeti koruma altına almak isterse, bir takım tescil prosedürlerini yerine getirerek telif hakkını kayıt altına alabilmektedir. Bu şekilde eserin kopyalanması, izinsiz dağıtılması, sergilenmesi, yayınlaması gibi ihlal eylemlerine karşı önlem alabilecektir.

Türk hukukunda, bir eser sahibi onu meydana getiren kişi olarak ifade edilmektedir. Söz konusu "meydana getiren kişi" ibaresiyle kime işaret edildiğine ilişkin açık ve net bir ifade ne mevcut yasal düzenlemelerde ne de yargı kararlarında yer almaktadır. Elbette bu ibarenin açıkça ifade edilmemiş olması, üretken yapay zekâ aracını meydana getirenin ve kullananın da eser sahibi olarak tanımlana-

⁹ <https://www.gtlaw-dataprivacydish.com/2023/08/understanding-ai-terms-what-is-output-data/#::~:~:text=Output%20data%20is%20new%20data,data%20and%20the%20AI's%20algorithm> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

¹⁰ SULUK Cahit/KARASU Rauf/NAL Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, 3. baskı, Ankara, 2019, sf. 42.

¹¹ 5846 sayılı FSEK Madde 2/3 (Ek: 7/6/1995 - 4110/1 md.)

bileceğine ilişkin esnek bir yorum yapılabilmesine doğrudan müsaade ettiği düşünülmemelidir. Kaldı ki, FSEK kapsamında bir eserin korunabilmesi için hususiyet, fikri bir çaba gibi koşullar arandığından Kanunun lafzından, bir ürünün eser sayılabilmesi için insan tarafından yaratılması gerektiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte, üretken yapay zekâ çalışmaları bütün dünyada yeni bir dönemin başlangıcı sayılabilecek nitelikte olduğundan, “meydana getiren kişinin” tanımlanabilmesi için bir hukuki yorumdan daha fazlasının gerektiği aşıkardır.

Yabancı Hukuk Düzenlemelerinde Eser Sahipliği Kavramı

Telif haklarına ilişkin uluslararası bir sözleşme olan Bern Sözleşmesinde, eser sahibi kavramı tanımlanmamıştır. Bu nedenle eser sahibi ibaresini tanımlamak sözleşmeciler devletlerin sorumluluğuna bırakılmıştır.¹² Avrupa Birliği mevzuatında da eser sahibinin açıkça sadece insan olabileceğine dair herhangi bir tanımlama yapılmamaktadır; ancak çeşitli direktiflerle bazı tanımlamalara yer verilmiştir. Örneğin, Telif Hakkı ve Bilgi Toplumu Direktifi’nde (the InfoSoc Directive), eser sahibinin, çoğaltma, yayma, umuma iletim gibi hakları düzenlendiğinden, buradan eser sahibinin insan olarak kabul edildiğini anlamaktayız.¹³

Yine 1988 tarihli İngiliz Telif Hakkı, Tasarımlar ve Patentler Kanunu Madde 9/3’te “Bilgisayarda yaratılan edebi, dramatik, müzikal veya sanatsal bir eser söz konusu olduğunda, eser sahibi, eserin yaratılması için gerekli düzenlemeleri yapan kişi olarak kabul edilecektir.” şeklinde düzenlemiştir.¹⁴ Bunun yanı sıra Madde 178’de de bir eserin, insan tarafından değil de bilgisayar tarafından meydana getirildiği durumlarda, eser sahibi yerine “bilgisayar tarafından üretilmiş (*computer-generated*)” ifadesinin kullanılacağı düzenlenmiştir.¹⁵

Öte yandan ABD Telif Hakları Ofisi tarafından hazırlanan uygulama kitapçığında yer alan 306 nolu paragrafta, bir eserin insan tarafından yaratılmış olması koşuluyla tescil edileceği ve Telif Hakkı Yasasının yalnızca zihnin yaratıcı güçlerine dayanan fikri çabanın sonuçlarını koruyacağı ifade edilmiştir. Devamında ise, bir eserin, insan tarafından yaratılmadığının tespit edilmesi halinde Telif Hakları Ofisi’nin tescil talebini reddedeceği düzenlenmiştir.¹⁶ ABD’deki söz konusu düzenlenmeler, fikri çabanın sonuçlarını koruması yönüyle Türk hukuku ile benzerlik göstermektedir.

Alman Telif Yasası’na göre, sadece fikri yaratımların eser olarak kabul edileceği ve eser sahibinin, eseri meydana getiren olduğu düzenlenmiştir.¹⁷

12 Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (amended on 28 September 1979), <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/textdetails/12214> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

13 Directive of the European Parliament and of the Council 2001/29/EC on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society [2001] OJ L167/10.

14 Copyright, Designs and Patents Act 1988, Sec9, Authorship of work, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/section/9> Erişim Tarihi: 24.04.2024

15 Copyright, Designs and Patents Act 1988, Sec178, Minor definitions, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/section/178> Erişim Tarihi: 24.04.2024

16 <https://www.copyright.gov/comp3/> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

17 Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz), <https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

Tüm bu düzenlemelerden anlaşılan odur ki, hali hazırda telif haklarına ilişkin düzenlemeler, eser sahipliğini, insan yaratıcılığıyla birlikte değerlendirmektedir. Görüleceği üzere telif hakkına ilişkin bu yerleşmiş ilkeler, üretken yapay zekânın sahneye çıkması karşısında yetersiz kalmaktadır.

Peki bu bağlamda, bilgisayar biliminin alt dalı olan üretken yapay zekâ ile meydana gelen çalışmalar, nasıl tanımlanabilir ve eser niteliği taşır mı? Bu çalışmalar üzerinde kim ya da kimler eser sahipliği iddiasında bulunabilir? Telif hakkından kim istifade edebilir? Burada devam etmeden bir parantez açmak gerekirse, bu yazı kapsamında YZ sistemlerini oluşturmak için kullanılan algoritmalar, veri kümeleri, bu veri kümelerinin eğitilmesi için kullanılan araçlar yani kısaca üretken yapay zekâ eğitilirken kullanılan algoritmaların eser niteliği ya da telif hakkı sahipliği değil, eğitilmiş üretken yapay zekâ ile meydana gelen çıktıların (*output*) eser niteliği ya da telif hakkı sahipliği tartışılmaya çalışılacaktır.

Üretken Yapay Zekâ Çıktıları ve Eser Sahipliğine İlişkin Senaryolar

Geleneksel telif hakkı yasalarında, bir eserin sahibi tipik olarak insanken; üretken yapay zekâ araçlarının insan müdahalesi olmadan otonom şekilde içerik üretmesiyle ortaya belirsiz bir fotoğraf çıkmaktadır. Bu bağlamda **ilk senaryo**; üretken yapay zekâ çıktılarının, yapay zekâ aracını meydana getirenin yaratıcı katkısını içermesidir.

Bu senaryoda, üretken yapay zekâ aracını kullananların ("*kullanıcı*") herhangi bir müdahalesi olmadan ve hatta kimi zaman yaratıcı girdi dahi olmaksızın çıktılar yaratılması söz konusudur. Yapay zekâ aracını meydana getiren, algoritmalar ve veri kümeleriyle, tüm süreçlerde yaratıcı fikri çabasını ortaya koyar ve bu yaratıcı fikri çabası, meydana gelen çıktılar üzerinde doğrudan etkilidir. Burada yapay zekâ aracını meydana getirenin, yaratıcı fikri çabası ile üretken yapay zekâ çıktıları arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. Algoritmaları tasarlamak suretiyle ya da kendi kendine öğrenen bir modeli geliştirerek, aracın işleyişini kontrol ettiği sürece, meydana gelen eserler bakımından eser sahibi sayılabilecektir. Önemli olan hususlar; eserin, yapay zekâ aracını meydana getirenin hususiyetini taşıması ve yaratıcı fikri çabası sonucunda ortaya konulmasıdır.

İkinci senaryo, üretken yapay zekâ çıktıların, yapay zekâ aracını meydana getirenin ve nihai kullanıcının yaratıcı katkısının birleşimini yansıtmasıdır. Bu senaryoda ilk olarak hem kullanıcının hem de yapay zekâ aracını meydana getirenin çıktı üzerinde yaratıcı bir fikri çabası vardır. Peki kullanıcının üretken yapay zekâ aracı üzerindeki girdilerinin, yapay zekâ aracını meydana getirenin, araç üzerindeki yaratıcı fikri çabasının önüne geçmesi mümkün müdür?

İkinci olarak; bu senaryoda yaratım sürecinin kontrolü hususu önemlidir. Şöyle ki; üretken yapay zekâ araçları, algoritma ve veri kümelerinin belli talimatlar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve eğitilmesi sonucunda meydana geldiğinden, yapay zekâ aracını meydana getiren, bu yaratım sürecinden sorumludur. Kullanıcılar ise, belirli sonuçlar yaratmaya programlanmış araçlar üzerinde benzersiz girdiler sağlayarak bu yaratım sürecinin kontrolüne dahil olabilirler. Bu, bir fotoğraf makinesi tasarımcısının, fotoğraf makinesi üzerindeki yaratım sürecini kontrolü ile o fotoğraf makinesini kullanan fotoğrafçının yaratma sürecindeki kontrolü arasındaki ilişkiyle benzer düşünülebilir.

Üçüncü olarak ise; üretken yapay zekâ çıktıların, yapay zekâ aracını meydana getirenin ve kullanıcının yaratıcı katkısının birleşimini yansıtmaları halinde birlikte eser sahipliğinden söz etmek mümkün müdür? Ya da meydana gelen eser için anonim bir eser denilebilir mi?

Sonuç: İnsan Kendini Yeniden Yaratabilir mi?

Yukarıda çizilen tablo bağlamında eser sahipliğine ilişkin birkaç perspektife aşağıda yer verilmektedir:

- Öncelikle, kullanıcının yaratıcı fikri çabası olmadan da yaratıcı çıktılar üreten bir yapay zekâ aracı mevcut ise, artık bu üretken yapay zekâ aracının bütün çıktıları üzerinde yapay zekâ aracını meydana getirenin eser sahipliğinden söz edilecektir. Belirtmek gerekir ki bu ihtimalde üretken yapay zekâ aracının ortaya çıkmasında, mühendisler, yazılımcılar ve veri eğitimcilerinin yer alması mümkündür. Bu durumda yapay zekâ aracının, yaratıcı çıktıyı meydana getirmesine vesile olan, yaratıcı malzemeyi sağlayan ve aracı eğitenin eser sahibi olduğu kabul edilecektir.
- Ortaya çıkan eser üzerinde yapay zekâ aracını meydana getirenin yaratıcı fikri çabası yoksa ve eser, aracı yönlendiren, araca rehberlik eden, araca yaratıcı girdiler veren kullanıcının fikri emeği sonucu ortaya çıkmışsa, kullanıcının bu eser üzerinde hak sahibi olduğu kabul edilmelidir.
- Üretken yapay zekâ çıktılarının, hem yapay zekâ aracını meydana getirenin hem de kullanıcının yaratıcı katkılarını yansıtmaları halinde, birlikte eser sahipliğinden söz etmek mümkündür. Birlikte eser sahipliğinde, eseri birlikte vücuda getirmeleri, en azından eser sahiplerinin iş birliği içinde birbirlerinin yaratıcı katkılarının farkında olmaları gerekir.
- Eğer ortaya çıkan eser, ne yapay zekâ aracını meydana getirenin ne de kullanıcının hususiyetini taşıyorsa, “eser sahipliği”nin gereklilikleri karşılanmadığından, bu eser anonim nitelikte olacak ve telif hakkının etki alanının dışında kalacaktır.

Her ne kadar yukarıda klasik eser sahipliği ilkeleri ışığında değerlendirme yapılmışsa da YZ araçlarının her geçen gün gelişmesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar ve ihtiyaçlar kapsamında özel olarak uyarlanmış yeni ve özel yasal çerçevelere ve kılavuzlara ihtiyaç bulunmaktadır.

Hali hazırda Amerika’da¹⁸, Çin’de¹⁹, Avrupa Adalet Divanı’nında²⁰ ve İngiltere’de²¹ yapay zekâ, telif hakkı ve eser sahipliğine ilişkin muhtelif davalarda, eser sahipliğinin ön koşulu olarak insan faktörü ve onun yaratıcı fikri çabası dikkate alınmakta ve tartışılmaktadır. Bu davalardaki tartışmalar yapay zekâ yasaları için önemli katkıları da uhdesinde bulundurmaktadır.

Özetle, üretken yapay zekâ çıktılarının bir eser olarak nitelendirilebilmesi ve yapay zekâ aracını meydana getirenin mi yoksa kullanıcının mı eser sahibi olduğunun yanıtlanabilmesi için, yapay zekâ araçlarının yasal statülerinin çok açık şekilde belirlenmesi gerekmektedir. YZ araçları ile meydana getirilen hangi

18 Judgment of 18 August 2023 of the US District Court for the District of Columbia, Stephen Thaler v Shira Perlmutter, Civil Action No 22-1564 (BAH), <https://www.wipo.int/wipolex/en/judgments/details/1840> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

19 Judgment of 27 November 2023 of the Beijing Internet Court Jing 0491 Min Chu 11279 <https://ipkitten.blogspot.com/2023/12/chinese-court-deems-ai-generated-image.html> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

20 Judgment of 16 July 2009, Infopaq International v Danske Dagblades Forening, C-05/08, EU:C:2009:465 (Infopaq), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0005> (Erişim Tarihi: 24.04.2024),

Judgment of 9 February 2012, Martin Luksan v Petrus van der Let, C-277/10, EU:C:2012:65 (Luksan), <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-277/10&language=EN> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

21 Judgment of 20 December 2023 of the UK Supreme Court, Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks, Case ID: 2021/0201, <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2021-0201.html> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

çıktıların, hangi koşul ve ilkeler altında eser sayılabileceği YZ araçlarının yasal statülerinin tanımlanmasına sıkı sıkıya bağlıdır. Bununla birlikte, YZ araçları tarafından veya bu araçlar kullanılarak meydana getirilen eserlerin kaynağını ve sahipliğini izlemeye yönelik yöntemlerin geliştirilmesi de hem telif hakkı uygulamalarını hem de anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştıracaktır.

Her şeye rağmen, YZ araçları bir gün insana ait bellek, dikkat, düşünme ve problem çözme, dil becerileri, algı, karar verme, yaratıcılık gibi bilişsel yeteneklere tamamen vakıf olsa bile, hatta bazı duyguları taklit etmeyi dahi öğrense de kanaatimce insana ait soyut ve derin düşünme yeteneğinin biricikliğinin taklit edilemez olduğudur.

*Yağmur Aktan, Fikri Haklar Uzmanı, Invokat Fikri Mülkiyet Hizmetleri, yagmur.aktan@invokat.com

Ekin Karakuş Öcal*

*AIPPI Türkiye / Fikri
Mülkiyet Hakları Koruma
Derneği Üyesi*

Nihan Cabiç**

*AIPPI Türkiye / Fikri
Mülkiyet Hakları Koruma
Derneği Üyesi*

ABAD GENEL MAHKEMESİ “HEPSİBURADA” KARARI:

TÜRKİYE’DE TANINMIŞ BİR MARKANIN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERCE AVRUPA BİRLİĞİ’NDE İZİNSİZ TESCİLİ DE KÖTÜ NİYET KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEBİLİR (T-172/23)

Birçok tanınmış marka, tanınmışlık seviyesinin düşük olduğu ve hatta markalarının tescil ile dahi korunmadığı coğrafyalarda kötü niyetli hak ihlalleri ile karşılaşmaktadır. Bu durumla Türkiye pazarında maalesef sıklıkla karşılaşılrsa da benzer durumlar Avrupa, Asya gibi Dünya’nın diğer bölgelerinde de karşımıza çıkabilmektedir. Söz konusu hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına ilişkin süreçler ve ihlalin marka sahibi lehine sonuçlanması tabii ki markanın ayırt edicilik seviyesi, ihlalin konu olduğu bölgede markanın bilinirlik seviyesi, karşı tarafın kötü niyetinin ispatı ve/veya ihlalin ortaya çıktığı bölgenin özel hukuk düzenlemeleri gibi birçok farklı değişkene göre farklılık göstermektedir.

Bahsi geçen benzer bir olayı, 20 yılı aşkın bir süredir Türkiye piyasasından aktif olarak rol alan, Türkiye’nin önde gelen e-ticaret markası ve NASDAQ’ta halka arz edilen ilk ve -şimdilik- tek Türk şirketi olan HEPSİBURADA çok yakın zamanda deneyimlemiş ve güçlü marka stratejisi ve yoğun bir hukuki eylem planı sayesinde EUIPO (Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi) nezdinde kötü niyetli başvuru sahibi tarafından tescil edilen HEPSİBURADA markasının hükümsüzlüğü sağlanmış ve başvuru sahibinin kötü niyeti Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) Genel Mahkemesi (European Union Court of Justice General Court) kararı ile kesinleşmiştir.

Bu yazımız ile sürecin detaylarını en başından aktarmak ve tanınmış markalar ve kötü niyetli marka tescilleri için oldukça önem arz eden bu ABAD Genel Mahkemesi kararını detaylandırmak istemekteyiz.

D-Market Elektronik Hizmetler ve Ticaret Anonim Şirketi (D-Market) adına EUIPO nezdinde 10 Ağustos 2018 tarihinde, 35, 38 ve 42. sınıflardaki hizmetler için 017941312 başvuru numarası ile işlem gören hepsiburada.com ibareli marka başvurusu yapılmıştır.

hepsiburada.com

Söz konusu marka başvurusuna hali hazırda EUIPO nezdinde 21. ve 35. sınıflardaki mal ve hizmetler için Alpak B.V. adına 017151796 numarası ile 15 Aralık 2017 tarihinde tescil edilmiş olan hepsiburada markasına dayanarak itiraz edilmiştir.

hepsiburada

İtiraz süreci ile paralel olarak HEPSİBURADA markasının yaratıcısı ve gerçek hak sahibi olan D-Market tarafından itiraza gerekçe gösterilen 017151796 numaralı HEPSİBURADA markasının iptali için EUIPO nezdinde 06 Kasım 2019 tarihinde kötü niyete dayalı hükümsüzlük talebi yapılmıştır.

Bu noktada altını çizmek gereken bir diğer önemli nokta ise aynı marka sahibinin www.hepsiburada.life ibareli bir alan adının da bulunması ve bu alan adı ile AB sınırlarında e-ticaret faaliyetleri yürütülmesidir. Söz konusu internet sitesi içerisinde farklı bir logo ile HEPSİBURADA ibaresi kullanılmış olsa dahi site içerisinde “Hepsiburada Avrupa Online Satış Sitesi” gibi kullanılan ifadeler ile tüketici açıkça yanıltılmaya çalışılmıştır.

Bir diğer önemli nokta ise kötü niyetli başvuru sahibi olan Alpak B.V. şirketinin kurucu ve yöneticilerinin Türk vatandaşı olmasıdır. Bu durum tescil sahibi şirketin, Türkiye’nin en tanınmış markalarından olan HEPSİBURADA markasını bilmemesini imkânsız hale getirmektedir. Kaldı ki, aynı başvuru sahibi adına EUIPO nezdinde tescil edilmiş ve fakat Türkiye’de farklı firmalar adına tescilli olan markalar da bulunmaktadır.

Tüm bu veriler çerçevesinde EUIPO nezdinde süreç devam ederken Türkiye’de ulusal fazda da yoğun hukuki süreçler başlatılmıştır. EUIPO ve AB mahkemeleri nezdindeki süreçlerin ve yazının bütünlüğünü sağlamak için Türkiye’deki hukuki süreçlerden yazının sonunda ayrıca detaylı olarak bahsedilecektir.

Türkiye’de hukuki süreç eş zamanlı olarak devam ederken Mart 2021 tarihinde hükümsüzlük taleplerini de inceleyen EUIPO İptal Birimi hükümsüzlük talebinin reddine karar vermiştir. Söz konusu kararda HEPSİBURADA markasının Avrupa’da tanınmışlığının yeterli olmadığı, başvuru sahibinin marka başvurusunu yaptığı esnada “HEPSİBURADA” markasından haberdar olduğuna dair yeterli veri olmadığı ve bu nedenle başvuru sahibinin bu başvuruyu kötü niyet ile yaptığına dair yeterli kanıtın olmadığı belirtmiştir. İlgili EUIPO kararının detaylı incelemeden yoksun ve eksik bir karar olduğu kanaatimizce aşikardır. Söz konusu kararda başvuru sahibinin direktörünün Türk kökenli olması, aynı şirkete ait olan www.hepsiburada.life internet sayfasında tüketicinin yanıltılmaya çalışılmasına ilişkin ibarelerin varlığı ve sitenin tamamen Türkçe olması gibi iddialar incelemeye tabi tutulmamıştır.

Tam olarak bu noktada ulusal fazda son derece tanınmış olan bir markanın farklı pazarlarda tanınmışlığının bulunmadığı, kullanımının sınırlı olduğu ve hatta olmadığı bir durumda, markanın ayırt edicilik seviyesi ne derece yüksek olursa olsun birebir aynısının farklı bir başvuru sahibi tarafından tescil edilmesinin kötü niyetli olduğunun ispatı konusundaki zorluklar ile karşı karşıya kalınmıştır.

Ancak, başvuru sahibinin kötü niyetinin deliller ile açık olması ve başvurunun yapıldığı esnada tanınmış HEPSİBURADA markasının başvuru sahiplerince bilinmemesinin imkânsız olması başta olmak üzere çeşitli gerekçelerle karar EUIPO Temyiz Kurulu nezdinde temyiz edilmiştir.

İlgili temyiz dilekçesinde; HEPSİBURADA markasının D-Market tarafından yaratılmış son derece güçlü bir marka konumunda bulunduğu ve Türk tüketiciler nezdinde ne derece tanınmış olduğu deliller ile bir kez daha ileri sürülmüş ve bunun yanında yöneticileri Türk vatandaşı olan Alpak B.V'nin bu markanın tescil başvurusunu başvurusu tarihinde kötü niyetli olarak yaptığı, HEPSİBURADA markasının bilinmemesinin olanaksız olduğu, marka kullanımının da Türk tüketicileri hedef alacak şekilde olmasının bunu kanıtlar nitelikte olduğu iddia edilmiştir.

Her ne kadar Alpak B.V cevap dilekçesinde HEPSİBURADA ifadesinin sıradan oluşturulmuş bir kelime bütünü olduğunu ve İngilizce olarak "Everything Here" kelimelerinden oluşmuş olduğunu iddia etmiş olsa da EUIPO Temyiz Kurulu Ocak 2023 tarihinde D-Market tarafından dosyalanan tüm temyiz iddialarını kabul etmiş ve 017151796 numaralı HEPSİBURADA markasının hükümsüz kılınmasına karar vermiştir.

EUIPO Temyiz Kurulu kararının detaylarına geçmeden önce belirtmek isteriz ki, söz konusu inceleme esnasında Alpak B.V, yargılamaya konu olan 017151796 numaralı HEPSİBURADA markasını Dendiki B.V'ye devretmiştir. D-Market, söz konusu marka devrinin yapılmasının amacının Türkiye'deki hukuki süreci yavaşlatmak ve aynı zamanda Avrupa'da devam eden hukuki süreci de daha karmaşık hale getirilmeye çalışmak olduğunu iddia etmiş ve Alpak B.V ile Dendiki B.V'nin yöneticilerinin aynı aileye mensup olduklarını da göstererek şirketler arasındaki organik bağı kanıtlamak amacıyla ek beyan ve deliller sunmuştur. İşbu yazımızın devamında marka sahibinden Dendiki B.V (eski Alpak B.V) olarak bahsedilmeye devam edilecektir.

EUIPO Temyiz Kurulu ilgili kararında öncelikle EUIPO İptal Dairesi'ne sunulan belgelerin Dendiki B.V'nin kötü niyetli olduğunu hali hazırda kanıtladığını ve İptal Dairesi'nin bu belgeleri göz ardı etmesinin bir hata olduğunu, iptal talebi için ilk sunulan belgelerin Dendiki B.V'nin HEPSİBURADA markasından haberdar olduğunu desteklediğini ve dolayısıyla yapmış olduğu hareketlerin dürüst olmadığını belirtmiştir.

Buna ek olarak, EUIPO Temyiz Kurulu, Dendiki B.V'nin bu marka ile yapmış olduğu ticari aktivitelerin e-ticaret alanında olmasının, yöneticisinin bir Türk olmasının ve bunların yanında D-Market'in Türkiye'deki bilinirliği ve 2013'ten beri önde gelen e-ticaret sağlayıcısı olmasının Dendiki B.V'nin ve yöneticisinin "HEPSİBURADA" markasından haberdar olduklarına şüphe bırakmadığını belirtmiştir. Bunun yanında, Dendiki B.V'nin niyetinin ve davranışlarının hiçbir şekilde ticari bir mantık veya adil bir rekabet amacı gütmeyeceği aksine açık bir "kötü niyet" olduğu, başvuru sahibin amacının markanın ününden yararlanmak ve D-Market'i Avrupa Birliği bölgesinden alıkoymak olduğu hususları da yine EUIPO Temyiz Kurulu kararında belirtilmiştir.

En önemlisi Temyiz Kurulu D-Market'in aktivitelerinin 2016'dan beri AB Pazarı üzerinde gelişmekte olduğunu, bu tarihten beri ürünlerin birçok üye ülkeye teslim edildiğini ve ne tesadüf ki söz konusu markanın tescili için de tam da o sıralar başvurulduğunu ifade etmiştir.

Ancak, söz konusu karar Dendiki B.V tarafından Avrupa Birliği Adalet Divanı Genel Mahkemesi'ne taşınmıştır. Dendiki B.V dilekçesinde şu iddialarda bulunmuştur;

HEPSİBURADA markasının düşük düzeyde korumaya sahip olduğu, Türkçe dilinde normal günlük dilin bir parçası olduğu ve Türkçe konuşan tüketici nezdinde HEPSİBURADA markasının verilen hizmetler ile doğrudan ilişkili olduğu,

D-Market'e ait HEPSİBURADA markasının sadece Türkiye'de tanınmış olduğu ve AB sınırlarında böyle tanınmışlığı olmadığı, www.hepsiburada.com web sitesinin de sadece Türkçe olduğu,

D-Market tarafından HEPSİBURADA markasının hali hazırda AB içerisinde kullandığına dair yapılan iddialarının sürdürülemez olduğu ve AB’de de aktif olunmadığı,

Kendilerinin HEPSİBURADA markasından haberdar olmadığı ve olması da gerekmediği,

D-Market’in markasının kullanımını engellemek gibi bir niyetin bulunmadığı, HEPSİBURADA ibaresinin kullanımının, web sitesinin niteliğini gereği farklı ürünler sunan satış platformu olduğunu belirtmek için amacıyla olduğu,

Marka tescillerinde ilk gelen ilk alır kuralının geçerli olduğu.

Bu iddialara cevaben D-Market yargılama sürecinin öncesinde de ifade ettiği iddia ve cevaplarını vurgulamaya devam etmiştir. Bunlar özetle:

HEPSİBURADA markası D-market tarafından yaratılmış, yüksek ayırt edicilik kazandırılmış ve Türkiye sınırları içinde en yüksek tanınmışlığa sahip markalardan biridir.

Avrupa Birliği sınırları içerisinde Türkçe yaygın olarak kullanılmadığından, HEPSİBURADA özgün ve yaratılmış bir marka olarak karşımıza çıkmaktadır.

HEPSİBURADA ibaresi ayırt edici olmadığını savunmak ve ona rağmen tescil ettirmeye ve üzerine D-Market’in de tescil ettirmesini engelleme çalışmak bir çelişkidir.

D-Market tarafından HEPSİBURADA markası 2017 yılından bu yana Avrupa Birliği sınırları içerisinde de kullanılmaktadır. Kaldı ki, bir markanın yurtdışına yayılma stratejisi birçok etkene göre de değişkenlik gösterebilmektedir.

HEPSİBURADA markasının Türkiye’de tanınmış olması ve fakat AB’de çok bilinmiyor olması, tek başına başvuru sahibinin kötü niyetli olmadığını göstermez. Türk vatandaşı olan birinin Türkiye’nin en tanınmış markalarından biri olan HEPSİBURADA’yı bilmiyor olması akla yatkın değildir. Kaldı ki, Dendiki B.V.’ye ait Türkçe olarak hizmet veren online satış web sitesinde de kendilerini “Hepsiburada Avrupa Online Satış Websitesi” olarak tanımlamaları bunu kanıtlamaktadır.

Kötü niyetin varlığı halinde “ilk gelen ilk alır” prensibi geçerli değildir.

Yapılan tüm detaylı incelemeler neticesinde ABAD Genel Mahkemesi 21 Şubat 2024 tarihli T-172/23 sayılı kararı ile davayı tümten reddetmiş ve 017151796 numaralı HEPSİBURADA markasının hükümsüz kılınması yönündeki EUIPO Temyiz Kurulu kararını onamıştır. İlgili ABAD Genel Mahkemesi kararının en önemli noktalarından biri HEPSİBURADA markasının Avrupa Birliği sınırlarında bir bilinirliği ve hatta tescilinin olmaması hususunun kötü niyet değerlendirmesi ile ilgili olmadığı ve Türkiye’deki tanınmışlığın kötü niyetin değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiğinin ve ek olarak marka sahibinin (Dendiki B.V.) kötü niyetinin değerlendirmesinin “HEPSİBURADA” teriminin ayırt edicilik karakterinden bağımsız olarak incelenmesi gerektiğinin ifade edilmesidir. Aynı zamanda, HEPSİBURADA ibaresinin ayırt ediciliğinin zayıf olduğu iddiasının da yargılamaya konu olan her iki markada da bu ibarenin ortak unsur olması nedeniyle incelemeye gerek olmadığı belirtilmiştir.

Sunulan tüm deliller ve beyanların incelenmesi ile yargılamaya konu olan HEPSİBURADA markasının dürüst bir şekilde ticaret yapılması amacıyla başvurusunun yapılmasının pek olası olmadığı ve tanınmış HEPSİBURADA markasının ününden haksız şekilde yararlanma çalışıldığını ile D-Market’in AB pazarına girişini engellemeye yönelik bir başvuru olduğu ifade edilmiş, bu bağlamda EUIPO Temyiz Kurulu’nun bu tespitleri de onaylanarak marka sahibinin kötü niyet ile söz konusu markanın başvurusunu yapmış olduğu kabul edilmiştir.

Oldukça uzun süre devam eden bu yargılama sürecinin tüm marka sahipleri için en önemli kazanımlarından biri, marka ihtilafının ortaya çıktığı coğrafyada tanınmış olmayan bir markanın birebir aynısının üçüncü bir kişi tarafından tescil edilmesinin ABAD Genel Mahkemesi kararı ile kötü niyet olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğu hususudur. Zira, markaların tanınmışlıkları artıp, ticari değerleri de paralel olarak arttıkça, onlara ilişkin kötü niyetli eylemler de paralel olarak artmakta ve bu durum markalarını korumaya çalışan marka sahipleri için hem zaman hem de ekonomik olarak oldukça maliyetli bir hal almaktadır. Özellikle uluslararası platformlardaki bu gibi mahkeme kararlarının artmasının kötü niyetli marka tescillerinin bir nebze önünün kesilmesini sağlayacağını ummaktayız.

Dendiki B.V'nin söz konusu kararı Avrupa Birliği Adalet Divanı nezdinde temyiz etme hakkı halen bulunmaktadır. Kararın sonucunu değiştirecek bir gelişme olması halinde okuyucular bilgilendirilecektir.

Yazıda belirttiğimiz üzere, Avrupa Birliği'ndeki süreçler devam ederken, Türkiye'de de paralel yargı süreçleri başlatılmıştır. Bu süreçlerden de kısaca bahsetmek yazının bütünlüğünün sağlanması için yerinde olacaktır.

D-Market adına ilgili alan adı sahiplerine karşı başlatılan hukuki süreç Ankara'da Fikri ve Sınai Haklar ihtisas mahkemeleri nezdinde görülmüştür. Uyuşmazlığın konusu; davalının, davacıya ait "HEPSİBURADA" ibareli marka hakkını ihlal eden, davacıya ait alan adı ile iltibas oluşturan eylemlerinin bulunup bulunmadığı, bu eylemlerin aynı zamanda davacı aleyhine haksız rekabet oluşturup oluşturmadığı, buna bağlı olarak; marka hakkına tecavüz ve haksız rekabet eylemlerinin tespiti, tecavüzün durdurulması, men'i, davalının "HEPSİBURADA" ibaresini markasal kullanımının her türlü mecrada durdurulması, davalıya ait "http://www.hepsiburada.life" internet sitesine erişimin engellenmesi, haksız rekabet teşkil eden eylemlerin önlenmesi istemlerinin yerinde olup olmadığı hususlarına ilişkindir. Yerel Mahkeme tarafından alınan bilirkişi raporları ve dosya üzerinden yapılan incelemeler çerçevesinde davacı yanın Türkiye'de tescilli markalarına dayalı olarak, davalı yanın marka hakkı ihlali oluşturan eylemlerini engelleyebileceği, davalı yanın "www.hepsiburada.life" ibareli alan adı ve bu alan adı içeriğinde yer alan "hepsiburada" ibareli markasal kullanımlarının Türkiye'de ticari etki doğuracak şekilde gerçekleştirildiği, davalı yanın Türkiye'de ticari etki doğuracak şekilde gerçekleştirilen bu markasal kullanımlarının Türkiye'de geçerli meşru bir dayanağının bulunmadığı, davalı yanın bu markasal kullanımlarının davacı yana ait "HEPSİBURADA" ibareli markalara tecavüz teşkil edecek nitelikte olduğu, davalı yanın eylemlerinin aynı zamanda davacı aleyhine haksız rekabet oluşturduğu da kanaatine varılarak; davanın kabulüne karar verilmiştir. Davalı taraf Yerel Mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Dosya Bölge Adliye Mahkemesinde inceleme aşamasındadır.

Eş zamanlı olarak alan adı sahiplerine karşı Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde şikayet yapılmış ve HEPSİBURADA markaları ve adına kayıtlı www.hepsiburada.com alan adından kaynaklanan haklarına tecavüz eden şüpheli şirket yetkilileri hakkında soruşturma yapılarak ceza davası açılması, şüpheliler tarafından www.hepsiburada.life e-ticaret sitesinde D-Market'e ait www.hepsiburada.com sitesinin bir şubesiymiş imajı vererek kimlik hırsızlığı yapmaları ve bu nedenle TCK'nın 158. Maddesinin (f) bendinde düzenlenen "bilgi sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık" ve aynı fıkranın (g) bendinde düzenlenen "basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık" olmak üzere dolandırıcılık suçunun iki farklı nitelikli hâlinin olduğu gerekçesiyle şüpheli şirket yetkilileri hakkında soruşturma yapılarak ceza davası açılması talep edilmiş ve iddianame kabul edilmiştir. Görülen davada sanıkların marka hakkına tecavüz eylemleri sabit görülmüş ve sanıkların cezalandırılmasına, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Sanıklar karara itiraz etmiş ancak itirazları yerinde görülmeyle karar kesinleşmiştir.

Sonuç olarak, tüm bu yargılama süreçlerinin sonunda ortaya çıkan bu nihai kararlar tanınmış marka sahipleri için oldukça önem taşımaktadır. Özellikle marka sahiplerinin markalarını oluştururken ve sonrasında korumaya çalışırken oluşturdukları stratejiler için harcanılan emek ve maliyet göz önüne alındığında, kötü niyetli marka başvurularının önüne geçebilecek hukuki yolların olması marka sahipleri için oldukça güven teşkil etmekte ve aynı zamanda markaların daha da büyümesi için teşvik edici bir rol oynamaktadır.

*Ekin Karakuş Öcal, Avukat, Ankara Patent, ekin.karakus@ankarapatent.com

**Nihan Cabiç, Avukat, Dericioğlu&Eren Hukuk Bürosu, nihan.ozkocak@ dne-legal.com

Ece Akyol*

AIPPI Türkiye / Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği Üyesi

COĞRAFI İŞARETLERİN KORUNMASINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ROLÜ

Özet

Coğrafi işaretler, ürünlerin belirli bir coğrafi bölge ile ilişkilendirilerek tanınmasını ve kalite standartlarının korunmasını sağlar. İklim değişikliği tarımı ve mahsul yetiştirme koşullarını etkileyerek coğrafi bölgeye özgü özelliklerin korunmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca iklim değişikliği, kalite standartlarını etkileyerek coğrafi olarak belirtilen ürünlerin değerini düşürebilir. Bu nedenle iklim değişikliği ile mücadele ederken coğrafi işaretlerin ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının korunmasının önemi artmaktadır.

Bu makale, iklim değişikliği ile coğrafi işaretler arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak ve gelecekteki politika kararlarına rehberlik etmek için önemli bir araştırma konusunu ele almaktadır. İklim değişikliğiyle mücadele etmek ve coğrafi işaretlerin korunmasını sağlamak için daha fazla araştırma, işbirliği ve politika önlemine ihtiyaç vardır. Bu sayede coğrafi işaretlerin değeri ve önemi gelecek nesillere aktarılabilir ve kültürel mirasımız korunabilir.

1. Giriş

Dünya'nın iklimi değişiyor. Artan kuraklık, sel ve sıcaklık değişimleri gibi iklim olayları nedeniyle sadece insanlar değil, bitki ve hayvan gibi diğer canlı türleri de zarar görüyor. Bu sorunların etkisiyle canlıların fiziksel varlığına yönelik tehdidin yanı sıra insanlar üzerinde ekonomik etkilerinin de olduğunu görüyoruz. Bu makalede, iklim değişikliği ile coğrafi işaretlerin korunması arasındaki ilişki genel olarak tartışılmaktadır.

2. İklim değişikliği

İklim değişikliği tarih boyunca doğal bir sürecin ürünü olarak kabul edilmiştir.¹ Ancak özellikle ekolojik denge ile iç içe olan toplumların ortaya çıkışı ve Sanayi Devrimi gibi olaylar nedeniyle iklim değişikliği süreci hızlanmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi nedeniyle artan yakıt kullanımı, sera gazlarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve küresel ısınma kavramının hayatımıza girmesine neden olmuştur. Küresel

1 Öztürk K (Küresel iklim Değişikliği ve Türkiye'ye Olası etkileri - DergiPark, 2002) accessed 5 June 2023, 48

ısınma, bugün iklim değişikliğinin en büyük nedeni olarak kabul edilmektedir. Küresel ısınmanın canlılar üzerindeki etkilerine ek olarak maddi kaynakları da etkilediğini söyleyebiliriz.

Sanayi Devrimi'nden sonra teknolojinin gelişmesi doğadan elde ettiğimiz faydaların artmasına yardımcı olsa da doğayla baş edemeyeceğimizi de gösteriyor. Küresel ısınmanın neden olduğu iklim değişikliği, doğadan elde ettiğimiz faydaları azaltıyor. Bunun örnekleri artan gıda kıtlığı, tatlı su kaynaklarının kirlenmesi ve üretim için tükettiğimiz yağmur ormanlarıdır. Nüfusun artmasıyla birlikte insan ihtiyaçlarının artması da doğa üzerindeki tüketim gücümüzü artırmıştır. Ancak, yaptığımız her eylem küresel ısınmaya biraz daha katkıda bulunmaktadır. Örneğin yağmur ormanı alanlarının gün geçtikçe daralması atmosferdeki oksijen dengesini bozmaktadır. Bu nedenle atmosferdeki sera gazlarının en büyük destekçisi olan karbondioksit oranı artmaktadır. Bu şekilde yeterli oksijen dengesine sahip olmayan atmosferde küresel ısınma tetiklenmektedir.

Aslında küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinin en büyük nedeni fosil yakıt kullanımının artmasıdır. Sınırsız insan ihtiyacına yönelik sınırlı kaynak kullanımında artan nüfusa daha hızlı fırsatlar sağlamak amacıyla çevresel enerji kaynakları yerine kullanılan bu kaynaklar sera gazını artırmakta ve böylece atmosferdeki oksijen dengesini olumsuz yönde değiştirmektedir. Bu değişim, hem gıda hem de yaşam koşulları açısından Dünya üzerindeki canlı popülasyonları da etkilemektedir. Örneğin mevsim değişikliklerine ayak uyduramayan aylar kış uykusu sürecinde gecikir ve düzenli yaşamları bozulur.²

İklim değişikliği birçok temel soruna neden olabilir.

Bu doğrudan/doğal sorunlardan ilki: artan sıcaklıkların tarımsal verim üzerindeki etkileri ve bunların bitki ıslahı üzerindeki olumsuz etkileri, kuraklık ve su kaynaklarının azalması, tarım alanlarının ve su kaynaklarının azalması, deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı kesimlerinde erozyon ve tuzlanma sorunlarıdır. Artan hava koşulları ve aşırı hava olayları, sel, fırtına ve orman yangınları gibi doğal afetlerin sıklığını ve şiddetini artırabilir. Ayrıca küresel ısınmanın biyolojik çeşitlilik üzerinde olumsuz bir etkisi vardır ve bazı türlerin yaşam alanlarını tehdit etmektedir. Tüm bu programlar doğrudan iklim değişikliği ile ilgilidir ve ortaya çıkabilecek ilk sorunlardır. Tamamı doğal kaynaklı olan bu sorunlar dolaylı olarak başka sorunlara neden olabilir ve doğal çevre dışındaki toplumları etkileyebilir.

İklim değişikliğinin dolaylı olarak yarattığı sorunlara örnek olarak sağlık üzerindeki etkileri gösterilebilir: özellikle hava kirliliği, bulaşıcı hastalıkların yayılması ve beslenme sorunları gibi konularda riskleri artırabileceği, enerji kaynaklarına erişimi etkileyebileceği ve son olarak göçe neden olabileceği başlıca sonuçlarıdır. İklim değişikliğinin neden olduğu doğal etkiler, sosyal ve ekonomik olmak üzere her alanda insanları etkileyebilir. İklim değişikliğine bağlı olarak doğal kaynakların azalması, artan nüfus için yeterli olma sorununa neden olacaktır. Dolayısıyla enerji krizi toplumların ilerlemesini engelleyecek ve insanların içinde bulundukları toplumda kalmak istemelerini engelleyecektir. İklim değişikliğine bağlı göç, dünyanın demografik yapısına zarar verecektir. İnsanların daha yaşanabilir alanlara göç etmesi, göç ettikleri ülkeler üzerinde büyük bir ekonomik yük oluşturacaktır. Hali hazırda sınırlı olan bu doğal kaynakların düzensiz kullanımı gelecekte daha da büyük sorunlara neden olabilir. Yaşamlarını çevresel açıdan daha iyi yerlerde sürdürmek isteyen insanlar, göç ettikleri yerdeki insanların yaşam koşullarını olumsuz yönde etkileyebilir. Zaten yeterince zarar görmüş olan demografik yapı, çevresel faktörlerin yetersizliği nedeniyle de gücünü kaybedecektir.

2 CNN TÜRK, 'Aylar Kış Uykusuna Yatamıyor' [, 4 January 2023] ←<https://www.cnntrk.com/video/turkiye/ayilar-kis-uykusuna-yatamiyor#:~:text=Ayların%20kış%20uykusuna%20yatamamasının%20nedenlerinden,seyretmesinden%20dolayı%20kış%20uykusuna%20yatamadı>→ accessed 5 June 2023

3. Coğrafi İşaret

3.1. Coğrafi İşaretlerin Korunması

Coğrafi işaret, belirli bir coğrafi bölge sınırları içinde üretilen orijinal ürünleri korumak için kurulan fikri mülkiyet korumasını ifade eder. Coğrafi işaret, bölgedeki ürünün üretimi ve oluşumu gibi özelliklerin sadece o “yöreye”³ ait olduğunu kanıtlamaktadır. “1883 tarihli Sınai Hakların Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi”, 1891 tarihli Mallar Üzerinde Yanlış veya Yanıltıcı Kaynak Gösterimlerinin Önlenmesine İlişkin Madrid Anlaşması” ve “Menşe Temyizlerinin Korunması ve Uluslararası Tescili için Lizbon Anlaşması”, ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) çerçevesinde imzalanan 1995 Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi (TRIPS), gibi sözleşmelerin tamamı coğrafi işaretlere ilişkin hükümler içermektedir,

6769 Sayılı Türk Sanayi Kanunu’nda Coğrafi İşaret md. 34: “Coğrafi işaret; belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş ürünü gösteren işarettir....” şeklinde tanımlanmıştır. Bu açıklamanın ardından kanun, Coğrafi İşaretleri iki farklı versiyona ayırır: menşe adı ve mahreç işareti:

Kanunun 34/1(a) maddesi menşe adını şu şekilde tanımlamaktadır: “Coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, bölge veya istisnai durumlarda ülkeden kaynaklanan, tüm veya esas özelliklerini bu coğrafi alana özgü doğal ve beşerî unsurlardan alan, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerin tümü bu coğrafi alanın sınırları içinde gerçekleşen ürünleri tanımlayan adlar menşe adıdır.”

Kanunun 34/1(b) maddesi mahreç işaretini şu şekilde tanımlamaktadır: “Coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, bölge veya ülkeden kaynaklanan, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından bu coğrafi alan ile özdeşleşen, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az biri belirlenmiş coğrafi alanın sınırları içinde yapılan ürünleri tanımlayan adlar mahreç işaretidir.”

Buna ek olarak, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kodu, menşe adı veya menşe unvanı kapsamına girmeyen, ancak geleneksel olarak en az 30 yıldır bir ürünü tanımlamak için kullanılan geleneksel ürün adlarını sınıflandırır. (m. 34/3).

Geleneksel ürün dinin koruma altına alınmasının koşulları ise (m. 34/3):

- Geleneksel üretim veya işleme yöntemi yahut geleneksel bileşimden kaynaklanması.
- Geleneksel hammadde veya malzemeden üretilmiş olması.

şeklinde tanımlanmıştır.

Coğrafi işaret korumasına sahip ürünü yalnızca coğrafi işaretin gösterdiği coğrafi bölgedeki üreticiler veya mahreç işaretlerindeki üretim yöntemlerini sağlayabilen üreticiler üretebilir. Diğer coğrafi bölgelerde bu ürün üretim ve pazarlama dağıtımı o bölgenin coğrafi işaret adı kullanılarak yapılamadığı gibi aynı coğrafi işaret korumasının kullanılması da mümkün değildir. Coğrafi işaret korumasına sahip ürün sadece coğrafi işaret korumasına tabi bölge içinde üretilmekte ve sadece bu bölgede üretim yapan üreticiler tarafından pazarlanabilmektedir. Coğrafi işaret bölgesinden coğrafi işaret koruması olan bir ürünü pazarlamak isteyen kişiler, o bölgedeki üreticilerle işbirliği yapabilir.

3 Fr. teruar

3.2. Coğrafi İşaretlerin Önemi

Coğrafi işaretler, belirli bölgelerin belirli özelliklerine sahip ürünler için ülke içinde veya uluslararası olarak tescil edildiğinden, bölgeye, üreticilere ve tüketicilere birçok fayda sağlar.

Bölge açısından bölgenin ulusal ve uluslararası tanınırlığının artırılması ve yatırım alınması bölgedeki istihdamın artmasına yardımcı olmaktadır. Bölgedeki üretici açısından üretilen ürünün sağladığı maddi faydadan, bölgedeki üreticiler arasında yalnızca ilgili üreticiler tarafından yararlanılmaktadır. Tüketiciler ise hem kalite, hem özgünlük hem de köken garantisi alırlar. Ürünün coğrafi işaret koruması ile korunması tüketiciyi yanıltma olasılığını azaltır. Sahte ürünlere karşı koruma sağlayan coğrafi işaret koruması, ürünün kalite standartlarını da korumayı hedeflemektedir. Ayrıca coğrafi işaret, bölgedeki kültürel mirasın korunmasına da yardımcı olmaktadır. Bunu, geleneksel üretim yöntemlerinin kullanılması ve desteklenmesi ve sadece o coğrafi bölgede üretilen bu ürünlerin sürdürülebilirliği yoluyla yapabilir.

Görüldüğü gibi coğrafi işareti faydalı kılan birçok konu mevcuttur. Sadece üreticiyi kaliteye karşı koruma özelliği olmaması, toplumların kültürel değerlerinin korunması gibi faydaları da coğrafi işaret korumasını çok önemli kılmaktadır. Özellikle sahte ve kalitesiz ürünlerin üretim ve pazarlamasının arttığı günümüz ekonomilerinde bu yöntemle belirli bir kalite standardına sahip ürünlerin tescillenmesi tüketiciye şeffaf bir tüketim yöntemi sunmaktadır. Kalitesiz ürünlerin üretimi ve dağıtımının daha kolay olduğu günümüz piyasasında, tescilli ve menşei belirli bir orijinal üretim ürününün değeri tüketicinin gözünde tartışılmazdır.

Sonuç olarak coğrafi işaretler, belirli bölgelerin özelliklerine sahip ürünleri tescil ettirerek bölgeye, üreticilere ve tüketicilere fayda sağlamaktadır. Bölgenin tanınırlığını artırır, yatırım ve istihdamı destekler. Tüketiciler kalite, özgünlük ve menşe garantisi alırken, üreticiler yalnızca o bölgedeki ürünleri üretebilir. Coğrafi işaret tüketiciyi yanıltma riskini azaltır, sahte ürünlerle mücadele eder ve kalite standartlarını korur. Aynı zamanda kültürel mirasın korunmasına da katkıda bulunur. Coğrafi işaret koruması, üreticiyi ve tüketiciyi destekleyerek güvenli bir tüketim yöntemi sağlar. Bu yöntemle tasarruf edilen ürünler tüketiciler arasında tartışmasız bir değere sahiptir.

3.3. İklim Değişikliğinin Coğrafi İşaretlerin Korunmasına Etkisi

Bahsedildiği gibi coğrafi işaret ürünleri iki şekilde ortaya çıkabilir: birincisi, doğrudan coğrafi bölgeye bağlı olanlar (menşe tanımı); ikincisi, bir bölgedeki üretim sürecinin ürünü olanlar (mahreç işareti). İklim değişikliği ile yakından ilgili olan şüphesiz "yöreye" bağlantılı olanıdır. Bölgeye bağlı olan coğrafi işaretlerin özelliği sadece o bölgede üretilmesidir. Yani o bölgede üretilen ürünler kendi içinde bir özgünlük barındırmakta ve belli bir kalite standardına sahip olduğu kabul edilmektedir. O bölgenin coğrafi özelliklerine bağlı olarak yıllarca üretilen ürünler, iklimin türü ve yetiştirilme şekli coğrafi işaret yardımıyla tescil edildiğinde, yüksek ve spesifik bir standarda sahip oldukları kabul edilir. Bu standardı simgeleyen coğrafi işaret koruması, ürünler için bir nevi garanti belgesi gibidir. Bu nedenle, özellikle tüketici standardın değiştiğini fark ederse, coğrafi işaretler bu tüketicinin gözünde ürünlerin değerini düşürür. İklim değişikliğinin türleri yerel neslinin tükenmesine sürüklemeye potansiyeli özellikle koruma kaygısıdır.⁴

4 Adler PB, Leiker J and Levine JM, 'Direct and Indirect Effects of Climate Change on a Prairie Plant Community' (PLOS ONE, 2009) accessed 7 June 2023

Daha önce de belirttiğim gibi, artan iklim krizi, bölgeye bağlı olarak coğrafi olarak belirtilen ürünlerin aynı kalitede üretilmesinin önünde engel oluşturabilir. Bununla birlikte, burada bahsettiğimiz iklim krizinin bu kadar kesin yorumlanması gerekmiyor. Havadaki kısa vadeli dalgalanmaları hesaba katacak toleranslar olmalı, iklim değişikliği yöreye ürünün güven nitelikleri arasındaki ilişkiyi gevşetebilmelidir.⁵ Örneğin bir bölgedeki mevsimlerin normal seviyelerinden daha ileri bir tarihe kayması veya daha sonra takip etmesi; üreticilerin üretim süreçlerinde kaymaya yol açabilir veya bu kayma süreçlerini takip edemeyen üreticiler ürün kalitesini korumakta güçlük çekebilir. Tüketiciler bu şekilde üretilen ürünleri kullandıklarında kalitenin düştüğünü düşüneceklerdir. Ayrıca, farklı üreticilerin o bölgedeki mevsimsel değişikliklere uyum sağlama yetenekleri birbirinden farklı olabilir. İklim değişikliğine göre üretim yöntemlerini değiştirmeyen üreticiler, mevsimsel değişimler çerçevesinde üretim sistemlerini uyarlayanlara göre daha düşük kalitede ürünler elde edebilirler. Tüketici bu düşük kaliteli ürünlerden birine rastladığında o bölgeye özgü coğrafi işarete sahip tüm ürünlerin aynı kalitede olduğunu düşünmek yanlış olabilir. Ayrıca başka bir sorun da kendini şu şekilde gösterebilir: dünyanın sadece belirli bir bölgesine ait bir ürünü temsil eden coğrafi işaretli bir ürün, iklim değişikliği nedeniyle diğer bölgelerde üretilebilecek koşullara ulaşmış olabilir. Bununla birlikte, bu üretim süreci için sadece iklimin değil, toprak özelliklerinin de önemli olduğu düşünülen ürünler de vardır. Bir ürünün sırf aynı iklim koşullarına sahip olduğu için kendi teröründen başka bir alanda üretilmesi, o coğrafi işarete sahip ürünün kalitesinin korunduğunu göstermez.

Coğrafi işaret ürünleri belirli bir kalite standardını korumalıdır, menşe adı olan ürünler için bu, üretim koşullarının bozulmaması durumunda mümkündür. Bir ürünün üretim koşullarının değişmemesi, ancak sürdürülebilirlik ile mümkündür. Sabit bir iklim altında, geleneksel üretim sistemleri genellikle uygulamaların uzun vadede sürdürülebilir olmasıyla eşitlenebilir.⁶ Bu sürdürülebilirlik iyi yönde devam etmezse toprağa bağlı olarak üretilen ürünlerin kalitesinin düşmesi kaçınılmazdır. Bu bizi şu soruya götürüyor: Coğrafi olarak belirtilen ürünler için koruma sağlandıktan sonra bu ürünlerin aynı kalitede olmaya devam edip etmediğini sorgulamamız gerekiyor mu? Bu sorunun cevabı oldukça açık. Bir ürünün bölgeye özgü olması onu özgün kılar, ancak orijinal olmaya devam edemezse bu korumanın yeterliliği hakkında konuşamayacağız. Yöreyle dayalı bir coğrafi işaret koruması elde etmek için, yöredeki fiziksel ilişkilerin biçimsel olarak ortaya konması gerekir. Ancak bu ilişkiler istikrarlı bir iklime dayanmaktadır.⁷ Bu noktada sorulması gereken bir diğer soru ise şudur: İklim değişikliğine bağlı olarak tescil başvurusunda tanımlandığı şekilde geçerli olan coğrafi bölgenin özelliklerinde meydana gelen değişiklik coğrafi işaretin (menşe işaretinin) geçerliliğini etkiler mi?

Yukarıda bahsettiğimiz sorular bizi aşağıdaki olası sorunlara götürür:

-Ürünlerin lezzet ve özelliklerinde değişiklik: Coğrafi olarak belirtilen ürünlerin kalitesine yalnızca bulundukları bölgelerin iklimi değil, diğer tüm özellikler neden olur. İlgili coğrafi işaret ürününü oluşturan özelliklerden birinin bile değiştirilmesi olağan standardı düşürecektir.

-Üretim miktarı ve verimliliği: Üretimi iklim özelliklerine bağlı olan ürünlerde, özellikle tarım ürünlerinde; iklim değişikliklerinden dolayı aksamalar olabilir. Mevsimlerin değişmesi nedeniyle üretim zamanında tamamlanamamakta, sıcaklık ve yağış koşulları normal seviyelerde olmamakta, bu da

5 William A Kerr and Lisa F Clark, 'Are Geographical Indications sustainable in the face of climate change?' [2022] 12(2) Queen Mary Journal of Intellectual Property 233

6 William A Kerr and Lisa F Clark, 'Are Geographical Indications sustainable in the face of climate change?' [2022] 12(2) Queen Mary Journal of Intellectual Property 237

7 William A Kerr and Lisa F Clark, 'Are Geographical Indications sustainable in the face of climate change?' [2022] 12(2) Queen Mary Journal of Intellectual Property 240

ürünleri düşürebilmektedir. Ayrıca iklim değişikliği nedeniyle yok edilebilecek ürünler varsa buna göre üretim azalacaktır.

-Coğrafi kimlik kaybı: Coğrafi işaretli ürünler bir bölgenin en önemli tanıtım araçlarından biridir. Aynı zamanda nesiller boyu devam eden alışkanlıkları yansıttığı gibi bölgenin ve toplumun kültürel birikimini de yansıtmaktadır. Ancak coğrafi işaret ürünlerinin iklim değişikliği nedeniyle kalitesini getirmesi durumunda ürünlere olan talep azalacaktır. Bu özellikle uluslararası ticarete aksamalara yol açabilir. Ek olarak, bugün gerekli olan kültürel etkileşimin gelişmesini engelleyebilir.

-Ekonomik sorunlar: Coğrafi olarak belirtilen bölgedeki ürün sadece o bölgedeki yerli üreticiler tarafından üretilmektedir. İklim nedeniyle üretimde yaşanan sorunlar veya arz-talep dengesinin bozulması nedeniyle tüketilmeyen ürünler üretici için ekstra bir yük oluşturabilir. O bölgede birçok sistem alanı oluşturan bu ürünler değerlerini yitirmekte ve bölge için istihdam sorunları yaratabilmektedir.

Yukarıda belirtilen sorunlara sunulabilecek çeşitli çözümler de vardır:

İklim değişikliğine uygun üretim tekniklerinin kullanılması: Sıradan üretim tekniklerinin iklim değişikliğine karşı tavrı alamayacağı oldukça açıktır. İklim değişikliklerinden etkilenmeyecek, aynı zamanda ürünün kalitesinin değişmesini engelleyecek esnek üretim teknikleri ile coğrafi işaret ürünü korunabilir.

Coğrafi olarak belirtilen ürünlerin denetimi: Bu çözüm hem verilen coğrafi işaret kaydının itibarını korumak hem de tüketicinin yanıltılmasını önlemek açısından çok önemlidir. 6769 sayılı kanunda coğrafi işareti tescil ettirene bir denetim mekanizması kurulması şart koşulmuştur, ancak bu denetim üretimin belli standartlarda olmasını sağlamaya yönelik bir denetimdir. Coğrafi olarak belirtilen ürünleri üreten şirketleri ve o coğrafi bölgeyi düzenli olarak iklim değişikliklerinin etkileri ile denetlemek faydalı olacaktır. Buradaki kontrol, hem şirketlerin üretim tarzlarını inceleyerek hem de yöreye dayalı coğrafi işaret ürünlerinin yetiştirildiği coğrafyanın fiziki özelliklerini inceleyerek mümkün olabilir. Bu denetime yardımcı olacak ulusal ve uluslararası denetim kurumları ile de destek verilebilir.

Ayrıca genel olarak iklim değişikliği ve küresel ısınmayla mücadelede kullanacağımız yöntemler; örneğin sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik etmek, fosil yakıtlar yerine daha fazla yenilenebilir enerji kaynağı kullanmak, geri dönüşüm yöntemleri vb., bizi çözüme yaklaştıracaktır.

Sonuç

İklim krizi toplumlar için birçok şeyi zorlaştırmaktadır ve şimdi de hukukla ilgili konularda söz sahibi haline gelmiştir. Bunun en büyük örneğini bu makalede anlatmaya çalıştık. Aslında yapılması gerekenler; ortaya çıkan sorunu çözmeye çalışmanın yanı sıra, bu sorunla yaşadıklarımızı nasıl değerlendirebileceğimizi düşünmek. Çünkü doğa ile yaptığımız her kavga sonunda bizi daha da büyük bir yıkıma sürüklemektedir. Üretim seviyemizi korumak ve iyileştirmek, özellikle gıda kıtlığı olasılığının tartışıldığı bu yüzyılda toplumların devamı için en önemli faktördür.

Özetlemek gerekirse, iklim değişikliğinin etkilerine karşı savaşırken coğrafi işaretlerin korunması büyük önem taşımaktadır. Bu sayede kültürel mirasımızın ve yerel ekonomilerimizin sürdürülebilirliği sağlanacak, coğrafi olarak belirtilen ürünlerin değeri ve kalitesi korunacaktır. Toplumun bilinçlenmesi ve işbirliği ile iklim değişikliği ile mücadele edilirken coğrafi işaretlerin korunması sağlanabilir ve gelecek nesillere aktarılabilir.

Kaynakça

Adler PB, Leiker J and Levine JM, 'Direct and Indirect Effects of Climate Change on a Prairie Plant Community' (*PLOS ONE*, 2009) accessed 7 June 2023

CNN TÜRK , 'Ayılar Kış Uykusuna Yatamıyor' [, 4 January 2023] ←<https://www.cnnturk.com/video/turkiye/ayilar-kis-uykusuna-yatamiyor#:~:text=Ayıların%20kış%20uykusuna%20yatamamasının%20nedenlerinden,seyretmesinden%20dolayı%20kış%20uykusuna%20yatamadı>→ accessed 5 June 2023

Doğan B (*Coğrafi İşaret Korumasının Gelişmekte Olan Ülkeler için Önemi - DergiPark*, 2015), NWSA accessed 6 June 2022 58 - 75

Öztürk K (*Küresel iklim Değişikliği ve Türkiye'ye Olası etkileri - DergiPark*, 2002) accessed 5 June 2023 47 - 65

William A Kerr and Lisa F Clark, 'Are Geographical Indications sustainable in the face of climate change?' [2022] 12(2) Queen Mary Journal of Intellectual Property 226-241

AIPPI TÜRKİYE

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI KORUMA DERNEĞİ AIPPI Türkiye Ulusal Grubu

26 Eylül 2008 tarihi itibarıyla tüzel kişilik kazanmış bulunan ve T.C. Kanunlarına göre kurulu bağımsız bir dernek olarak Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği, Uluslararası AIPPI Derneği ile işbirliği içerisinde, AIPPI Türkiye Ulusal Grubu misyonunu da üstlenmiş bulunmaktadır.

AIPPI Türkiye Fikri Gündem Ekibi

Alara Naçar Seçkin (alara.nacar@nsn-law.com)

Büşra Bıçakcı (bbicakci@morogluarseven.com)

Deniz Merve Ersoy Pınar (denizpinar@pekdincer.av.tr)

Esra Böğürcü Süngerli (esra@juniper-ip.com)

Gülçen Atasever Başcı (gulcen.atasever@ankarapatent.com)

Mine Akarsu (mine@akarsu.av.tr)

Melike Şahin (melike@akarsu.av.tr)

Mustafa Çağatay (mustafa.akbas@esin.av.tr)

Simay Akbaş (simay.akbas@destekpatent.com)

Sevda Kalyoncu (sevda.kalyoncu@grupofis.com)

Yasemin Özdemir (info@iplunar.com)

Zehra Enligün (zehra.enligun@ankarapatent.com)

Zeynep Sevimli (zeynep.sevimli@tr.panasonic.com)

Kapak Fotoğrafı

Esra Böğürcü Süngerli, Euphorbia Dendroides, Taormina, 2024

Tasarım ve Uygulama

Feyza Çanaklı feyzalal@gmail.com

Fikri Gündem’de yayımlanan yazılar AIPPI Uluslararası ve/veya AIPPI Türkiye adına bağlayıcı olmamakla birlikte yazılar AIPPI Uluslararası ve/veya AIPPI Türkiye’nin resmi görüşü olarak nitelendirilemez. Yazılar yazarların kişisel görüşünü yansıtmakta olup, yazılara ilişkin her türlü sorumluluk tümüyle yazara aittir.

Önümüzdeki sayılarda Bülten çalışmamıza katkıda bulunmak isteyen üyelerimizin fikrigundem@aipturkiye.org mail adresi üzerinden iletişime geçmeleri rica olunur.

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI KORUMA DERNEĞİ AIPPI Türkiye Ulusal Grubu

Altıntepe Mah. İstasyon Yolu Sk. No:3/1-130 Maltepe, İstanbul

www.aipiturkiye.org

twitter.com/aipiturkiye instagram.com/aipiturkiye linkedin.com/aipiturkiye